

АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ СОВЕТЫ ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ

КАРАР

№ 119

22.11.2017ел.

Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Уставы проекты турында

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Россия Федерациясе Федераль законы, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы, «жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2007 елның 15 июнендәге 100-ФЗ номерлы Россия Федерациясе Федераль законы нигезендә Россия Федерациясендә үзидарәләр», «Аксубай муниципаль районы «муниципаль берәмлегенә һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләренә территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 12-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы белән Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Уставының 87, 88, 89 статьялары нигезендә Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Советыкараар чыгарды:

1. 1 нче кушымта нигезендә Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Уставы проекты беренче укылышта кабул итәргә.

2. Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының рәсми сайтында игълан итәргә: <http://aksubayevo.tatarstan.ru>:

- Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Уставы проекты турында карар;

- Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Уставы проектына гражданнарның тәкъдимнәрен исәпкә алу тәртибе һәм гражданнарның аны тикшерүдә катнашуы 2 нче кушымта нигезендә;

- Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Уставы проекты буенча 3 нче кушымта нигезендә ачык тыңлаулар үткөрү тәртибе.

3. Әлеге карарны 2017 елның 13 декабрэндә 10.00 сәгаттә ТР, Аксубай муниципаль районы, пгт адресы буенча район Советы утырышлар залында ачык тыңлаулар уздырырга. Аксубай, Ленин урамы, 8 нче йорт.

4. Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Уставы проекты буенча килгән тәкъдимнәрне исәпкә алу, гомумиләштерү һәм карау буенча эшче төркем төзергә түбәндәге составта:

1. Заһидуллин И. М. төркем житәкчесе
2. Телешева и. А. төркем әгъзасы
3. Альметкин В. К. төркем әгъзасы
4. Емельянов А. А. төркем әгъзасы
5. Бобкова Н. П. төркем әгъзасы

5. Эш төркеменә Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Уставы проектына тәкъдимнәр һәм искәрмәләр Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Советына түбәндәге адрес буенча жибәрергә: 423060, ТР, Аксубай муниципаль районы, пгт.Аксубай, Ленин урамы, 8 нче йорт, каб.3.

6. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Уставы проекты буенча килгән тәкъдимнәрне исәпкә алу, гомумиләштерү һәм карау буенча эшче төркемгә яна редакциядә йөкләргә.

Аксубай муниципаль районы башлыгы,
Совет Рәисе

К. К. Гилманов

ТР Аксубай
муниципаль район Советының
2017 елның 22 ноябрәндәге 119 номерлы карарына
1 нче кушымта

I бүлек. Гомуми нигезләмәләр

1 нче маддә. Муниципаль Район һәм аның статусы

1. «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы» муниципаль берәмлегенә «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы «муниципаль берәмлегенә һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләренә территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 49-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән муниципаль район статусы бирелгән.

2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы (Алга таба текст буенча Район), кыскартылган исеме Аксубай муниципаль районы.

2 нче маддә. Районның территорияль төзелеше

1. Район территориясе составына муниципаль берәмлекләр керә:
шәһәр торак пункты:

»Аксубай шәһәр тибындагы бистәсе"

авыл жирлекләре:

Беловка авыл жирлеге

Емелькино авыл жирлеге

Карасу авыл жирлеге

Кәкре Күл авыл жирлеге

Мюд авыл жирлеге

Яңа Аксубай авыл жирлеге

Яңа Ибрай авыл жирлеге

Яңа КАРМӨТ авыл жирлеге

Савруш авыл жирлеге

Иске Ибрай авыл жирлеге

- Иске Илдерәк авыл жирлеге

Иске кармәт авыл жирлеге

Иске Кыязлы авыл жирлеге

Иске Татар-Адамсуы авыл жирлеге

Иске тимошкино авыл жирлеге

Иске Үзи авыл жирлеге

Сөнчәле авыл жирлеге

Трудолюбово авыл жирлеге

Урмандеево авыл жирлеге

Щәрбән авыл жирлеге

2. Районның административ үзәге-Аксубай шәһәр тибындагы бистәсе.

3. Район чикләре «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы «муниципаль берәмлегенә һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләренә территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 49-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.

4. Район чикләре районның жирле үзидарә органнары тарафыннан жирле эһәмияттәге жирлеккара характердагы мәсьәләләрне хәл итү өчен шартлар тудыру, шулай ук районның бөтен территориясендә күрсәтелгән органнарға федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкәләтләрен гамәлгә ашыру зарурлыгын исәпкә алып билгеләнгән.

5. Район чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору Татарстан Республикасы законы белән законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

3 нче маддә. Районның рәсми символлары

1. Аксубай муниципаль районының федераль законнарға һәм геральдик Кагыйдәләргә ярашлы рәвештә, билгеләнгән тәртиптә теркәлгән рәсми символлары бар, алар тарихи, мәдәни, милли һәм башка жирле традицияләргә чагылдыра: флаг һәм герб.

2. Аксубай муниципаль районының рәсми символларын тасвирлау, нигезләү, шулай ук куллану тәртибе районның гербы һәм флагы турындагы нигезләмәләрдә беркетелгән.

3. Район Гербы рәсеме район жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының мөһөрләрендә, бланкларында һәм башка рәсми документларында, район жирле үзидарә органнары биналары фасадларында, район Советы утырышлар залында, район башлыгы һәм район Башкарма комитеты житәкчесе эш кабинетларында урнаштырыла. Район гербының рәсми рәвештә кабатлануының башка очрақлары район Советы карары һәм район гербы турында Нигезләмә белән билгеләнә.

4. Район флагы даими рәвештә жирле үзидарә органнары, муниципаль милектә булган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар биналары фасадларында, район Советы утырышлар залында, район башлыгы һәм район Башкарма комитеты житәкчесе эш кабинетларында урнаштырыла. Район флагын рәсми куллануының башка очрақлары район Советы карарлары һәм район флагы турында Нигезләмә белән билгеләнә.

5. Районның гербы һәм флагы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

4 нче маддә. Халыкның районда жирле үзидарә алып бару хокукы

1. Районда үзидарә Россия Федерациясе гражданны тарафыннан жирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда катнашу, турыдан-туры ихтыяр белдерүнең башка формалары аша, шулай ук әлеге Уставта каралган сайлап куелган һәм башка жирле үзидарә органнары аша башкарыла.

2. Гражданныр жирле үзидарәне турыдан-туры да, үз вәкилләре аша да, женесенә, расасына, милләтенә, теленә, чыгышына, милек һәм вазифа хәленә, дингә мөнәсәбәтенә, ышануларына, ижтимагый берләшмәләргә каравына карамастан, тигез хокукларга ия.

Район территориясендә даими яки күбесенчә яшәүче чит ил гражданныр жирле үзидарә гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенен халыкара килешүләренә һәм федераль законнарға ярашлы хокукларга ия.

3. Районның һәр кешесе жирле үзидарә органнарына һәм районның жирле үзидарә вазифаи затларына турыдан-туры мөрәжәгать итәргә, жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турында мәгълүмат алырга хокуклы.

4. Районның жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары һәркемгә аның хокукларына һәм ирекләренә турыдан-туры кагылышлы документлар һәм материаллар белән танышу мөмкинлеген, шулай ук гражданнырның, әгәр законда башкасы каралмаган булса, районның жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турында тулы һәм ышанычлы мәгълүмат алу мөмкинлеген тәмин итәргә тиеш.

5. Районның жирле үзидарә органнары массакүләм мәгълүмат чаралары аша һәм башка ысул белән халыкка район һәм аның аерым территорияләрен үстерүнең иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт эше, торак-коммуналь хужалык, халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүче социаль-мәдәни һәм башка учреждениеләр һәм хезмәтләр чөптәрен үстерү, социаль ташламалар турында даими рәвештә хәбәр итәләр, «дәүләт органнары һәм жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турында мәгълүматка керүне тәмин итү хакында» 2009 елның 9 февралендәге 8-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә жәмәгать тәртибен һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләргә саклау торышы.

6. Гражданныр, оешмалар, әгәр алар законнарға каршы килә, аларның хокукларын һәм ирекләрен боза дип санасалар, районның жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының карарларын, гамәлләрен (гамәлсезлеген) судта бәхәсләшәргә хокуклы.

5 нче маддә. Районның жирле үзидарә органнары структурасы

1. Районның жирле үзидарә органнары структурасына район Советы, район Башлыгы, районның Башкарма комитеты, районның Контроль-хисап палатасы, әлеге уставка ярашлы рәвештә төзелә торган башка жирле үзидарә органнары керә.

2. Районның жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү әлеге уставка үзгәрешләр кертү юлы белән башкарыла.

6 нчы маддә. Районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләре

1. Районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбәндәгеләр керә:

- 1) Район бюджеты проекты тәзү һәм карау, район бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен контрольдә тоту, район бюджеты үтәлеше турында хисап тәзү һәм раслау;
- 2) районның жирле салымнарын һәм җыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм бетерү;
- 3) районның муниципаль милкендә булган милеккә ия булу, файдалану һәм аның белән идарә итү;
- 4) район чикләрендә Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә торак пунктларны электр һәм газ белән тәмин итүне оештыру;
- 5) район чикләрендәге торак пунктлар чикләреннән тыш жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеге, район чикләрендәге торак пунктлар чикләреннән тыш жирле әһәмияттәге автомобиль юлларының саклануына муниципаль контрольне гамәлгә ашыру һәм аларга юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү, шулай ук Россия Федерациясе законнары нигезендә автомобиль юлларыннан файдалану һәм юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру;
- 6) халыкка транспорт хезмәтләре күрсәтү өчен шартлар тудыру һәм район чикләрендәге торак пунктлар арасында халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру;
- 7) терроризм һәм экстремизмны профилактикалауда, шулай ук район территориясендә терроризм һәм экстремизм күренешләренең нәтижәләрен минимальләштерүдә һәм (яки) бетерүдә катнашу;
- 8) милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, район территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәданиятен үстерүгә, милли азчылыкларның хокукларын гамәлгә ашыруга, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясен тәмин итүгә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чаралар эшләү һәм гамәлгә ашыру;
- 9) район территориясендә гадәттән тыш хәлләр нәтижәләрен кисәтүдә һәм бетерүдә катнашу;
- 10) район территориясендә Муниципаль милиция тарафыннан җәмәгать тәртибен саклауны оештыру;
- 11) районның хезмәт күрсәтелә торган административ участогында эшләү өчен участок полициясе вәкаләтлесе вазифасын биләүче хезмәткәргә бина бирү;
- 12) 2017 елның 1 гыйнварына кадәр участок полиция вәкаләтлесе вазифасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына хезмәткәрнең күрсәтелгән вазифа буенча бурычларын үтәү чорына торак бина бирү;
- 13) әйләнә-тирә мохитне саклау буенча Поселокара характердагы чаралар оештыру;
- 14) муниципаль белем бирү оешмаларында төп гомуми белем бирү программалары буенча һәркемгә ачык һәм түләүсез мәктәпкәчә, башлангыч гомуми, төп гомуми, урта гомуми белем бирүне оештыру (федераль дәүләт белем бирү стандартларына ярашлы рәвештә төп гомуми белем бирү программаларын гамәлгә ашыруны финанс белән тәмин итү вәкаләтләрен исәпкә алмаганда), муниципаль белем бирү оешмаларында балаларга өстәмә белем бирүне оештыру (Балаларга өстәмә белем бирүне исәпкә алмаганда), аны финанс белән тәмин итү Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары тарафыннан башкарыла), балаларны карау һәм карау, балаларны муниципаль мөғариф оешмаларында тоту өчен шартлар тудыру, шулай ук үз вәкаләтләре чикләрендә балаларның каникул вакытында ялын оештыруны тәмин итү буенча чараларны, шул исәптән аларның тормыш һәм сәламәтлек иминлеген тәмин итү буенча чараларны гамәлгә ашыру;
- 15) район территориясендә Халыкка медицина ярдәме күрсәтү өчен шартлар тудыру (аерым территорияләр халкын медицина-санитар тәмин итү функцияләрен гамәлгә ашыручы федераль башкарма хакимият органы карамагындагы медицина оешмаларында халыкка медицина ярдәме күрсәтелә торган территорияләренең Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан расланган исемлегенә кертелгән торак пунктлар территорияләрен исәпкә алмаганда) гражданнарга медицина ярдәме күрсәтүнең түләүсез дәүләт гарантияләре территориаль программасы нигезендә;

- 16) Район территориясендә каты коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым жыю), транспортлау, эшкәртү, утильләштерү, зарарсызландыру, күмү буенча эшчәнлекне оештыруда катнашу;
- 17) район территорияль планлаштыру схемаларын раслау, район территориясен планлаштыру буенча район территорияль планлаштыру схемасы нигезендә эзерләнган документларны раслау, район территориясендә башкарыла торган шәһәр төзелеше эшчәнлеген тәэмин итүнең мәгълүмати системасын алып бару, муниципаль ихтыяжлар өчен район чикләрендә жир кишәрлекләрен резервлау һәм тартып алу;
- 18) реклама конструкцияләрен урнаштыру схемасын раслау, район территориясендә реклама конструкцияләрен урнаштыруга һәм эксплуатацияләүгә рөхсәт бирү, мондый рөхсәтләрне гамәлдән чыгару, район территориясендә үз белдеге белән урнаштырылган реклама конструкцияләрен демонтажлау турында күрсәтмәләр бирү, 2006 елның 13 мартындагы 38-ФЗ номерлы "реклама турында" Федераль законга (алга таба - "реклама турында" Федераль закон реклама);
- 19) муниципаль архивны Формалаштыру һәм тоту, шул исәптән торак пунктларның архив фондларын саклау;
- 20) Район территориясендә Поселокара жирләү урыннарын тоту, ритуаль хезмәтләр оештыру;
- 21) район составына керүче торак пунктларны элементә, жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәт күрсәтү хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;
- 22) Поселокара китапханәләрдә халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне оештыру, аларның китапханә фондларын тулыландыру һәм саклауны тәэмин итү;
- 23) район составына керүче торак пунктларны ял оештыру буенча хезмәтләр һәм мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;
- 24) район составына керүче торак пунктларда жирле традицион халык сәнгать ижатын үстерү өчен шартлар тудыру;
- 25) Район милкендәге мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен) саклау, куллану һәм популярлаштыру, район территориясендә урнашкан жирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен) саклау;
- 26) Район бюджеты акчалары хисабына район составына керүче торак пунктларның бюджет тәэмин ителеше дәрәжәсен тигезләү;
- 27) территорияль оборона һәм гражданнар оборонасы, район халкын һәм территориясен табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау буенча чаралар оештыру һәм гамәлгә ашыру;
- 28) Район территориясендә жирле әһәмияттәге дөваллау-сәламәтләндерү урыннарын һәм курортларны булдыру, үстерү һәм саклауны тәэмин итү, шулай ук жирле әһәмияттәге аеруча саклана торган табигый территорияләрне куллану һәм саклау өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру;
- 29) Район территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацияләү буенча чараларны оештыру һәм гамәлгә ашыру;
- 30) су объектларында кешеләрнең иминлеген тәэмин итү, аларның тормышларын һәм сәламәтлекләрен саклау буенча чараларны гамәлгә ашыру;
- 31) торак пунктларда авыл хужалыгы житештерүен үстерү өчен шартлар тудыру, авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерүгә ярдәм итү, социаль юнәлешле коммерцияле булмаган оешмаларга, хәйрия эшчәнлегенә һәм иреклелеккә ярдәм күрсәтү;
- 32) район территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, районның рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;
- 33) Район территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, районның рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;
- 34) балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча Поселокара характердагы чараларны оештыру һәм гамәлгә ашыру;

35) Россия Федерациясе Су законнары белән билгеләнгән чикләрдә су объектлары хужасының вәкаләтләрен гамәлгә ашыру, гомуми файдаланудагы су объектларын шәхси һәм көнкүреш ихтыяжлары өчен куллану кагыйдәләрен билгеләү, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буйларына иреккә керүен тәмин итү.

36) муниципаль урман контролен гамәлгә ашыру;

37) Район ихтыяжлары өчен ясалма жир участкалары булдыру өчен кирәкле эшләрнең үтәлешен тәмин итү, федераль закон нигезендә ясалма жир участогы булдыру турында килешү төзү хокукына ачык аукцион үткәру;

38) Район чикләрендә коррупциягә каршы тору чараларын гамәлгә ашыру;

39) Адреслашу объектларына адреслар бирү, адресларны үзгәртү, юкка чыгару, урам-юл челтәре элементларына исемнәр бирү (федераль эһәмияттәге автомобиль юлларыннан, төбәк яки муниципаль-ара эһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), районның торак пунктлар арасындагы территориясе чикләрендәге планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирү, мондый исемнәрне үзгәртү, юкка чыгару, мәгълүматны Дәүләт адреслар реестрында урнаштыру;

40) 2007 елның 24 июлендәге 221-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә Комплекслы кадастр эшләрен башкаруны һәм территориянең карта-планын раслауны оештыру.

2. Районның жирле үзидарә органнары район составына керүче аерым жирлекләренң жирле үзидарә органнары белән Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә район бюджетыннан тиешле жирлекләр бюджетларына бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү буенча үз вәкаләтләренң бер өлешен аларга тапшыру турында килешүләр төзәргә хокуклы.

2. Районның жирле үзидарә органнары әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләренә хәл итәргә, федераль законнарда каралган башка дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга (аларга 131-ФЗ номерлы Федераль законның 19 статьясы нигезендә тапшырылмаган), шулай ук башка муниципаль берәмлекләренң жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары компетенциясенә кертелмәгән һәм аларның компетенциясеннән чыгарылмаган башка мәсьәләләренә хәл итәргә хокуклы федераль законнар һәм Россия Федерациясе субъектлары законнары, жирле бюджетлар керемнәре хисабына, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертлардан һәм өстәмә нормативлар буенча салым керемнәре керемнәреннән тыш.

8 нче маддә. Районның жирле эһәмияттәге башка мәсьәләләре, районның авыл жирлекләре территорияләрендә районның жирле үзидарә органнары тарафыннан хәл ителә

1) район составына керүче авыл жирлекләре чикләрендә (алга таба авыл жирлекләре) Халыкны электр, жылылык, газ һәм су белән тәмин итү, су чыгару, халыкны ягулык белән тәмин итү Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә оештыру;

2) авыл жирлекләре торак пунктлары чикләрендә жирле эһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлегә һәм аларда юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү, шул исәптән парковкалар (парковка урыннары) булдыру һәм аларның эшләвен тәмин итү, авыл жирлекләре торак пунктлары чикләрендә жирле эһәмияттәге автомобиль юлларының саклануын муниципаль контрольдә тотуны гамәлгә ашыру, шулай ук автомобиль юлларын куллану һәм юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыру Россия Федерациясе законнары белән;

3) авыл жирлекләрендә яшәүче һәм торак урыннарына мохтаж аз керемле гражданның торак урыннары белән тәмин итү, муниципаль торак фондын төзүне һәм тотуны оештыру, торак төзелеш өчен шартлар тудыру, муниципаль торак контролен гамәлгә ашыру, шулай ук органнарның башка вәкаләтләрен гамәлгә ашыру;

4) халыкка транспорт хезмәтләре күрсәтү өчен шартлар тудыру һәм авыл жирлекләре чикләрендә халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру;

5) терроризм һәм экстремизмны профилактикалауда, шулай ук авыл жирлекләре чикләрендә терроризм һәм экстремизм күренешләренң нәтижәләрен минимальләштерүдә һәм (яки) бетерүдә катнашу;

- 6) милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, авыл жирлекләре территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклауга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
- 7) авыл жирлекләре чикләрендә гадәттән тыш хәлләр нәтижеләрен кисәтүдә һәм бетерүдә катнашу;
- 8) халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне оештыру, авыл жирлекләре китапханәләренен китапханә фондларын тулыландыру һәм саклауны тәмин итү;
- 9) авыл жирлекләре милкендәге мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен) саклау, куллану һәм популярлаштыру, авыл жирлекләре территориясендә урнашкан жирле (муниципаль) эһәмияттәге мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен) саклау;
- 10) жирле традицион халык сәнгать ижатын үстерү өчен шартлар тудыру, авыл жирлекләрендә халык сәнгать кәсепләрен саклауда, торгызуда һәм үстерүдә катнашу;
- 11) авыл жирлекләрендә яшәүчеләрнең күпләп ял итү өчен шартлар тудыру һәм халыкның күпләп ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыру, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буйларына иреккә керүен тәмин итү;
- 12) авыл жирлекләренен генераль планнарын, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен раслау, авыл жирлекләренен генераль планнары нигезендә территорияне планлаштыру буенча эзерләнгән документларны раслау, төзелешкә рөхсәт бирү (Россия Федерациясе Шәһәр төзелеш кодексында, башка федераль законнарда каралган очраклардан тыш), авыл жирлекләрендә урнашкан капитал төзелеш объектларын төзегәндә, реконструкцияләгәндә объектларны файдалануга тапшыруга рөхсәт бирү торак пунктлар, авыл жирлекләрен шәһәр төзелеш проектлаштыруның жирле нормативларын раслау, жирләргә резервлау һәм муниципаль ихтыяжлар өчен авыл жирлекләре чикләрендәге жир кишәрлекләрен сатып алу юлы белән алу, авыл жирлекләре чикләрендә муниципаль жир контролен гамәлгә ашыру, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеш кодексында каралган очракларда биналарны, корымаларны карау һәм ачыкланганның бетерү турында тәкдимнәр бирү мондый тикшерүләргә барышында хокук бозулар;
- 13) территория оборона һәм гражданның оборонасы, халыкны һәм авыл жирлекләре территориясен табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау буенча чаралар оештыру һәм гамәлгә ашыру;
- 14) авыл жирлекләре территориясендә авария-коткару хезмәтләрен һәм (яки) авария-коткару формироваиеләрен булдыру, тоту һәм аларның эшчәнлеген оештыру;
- 15) су объектларында кешеләрнең иминлеген тәмин итү, аларның тормышларын һәм сәламәтлекләрен саклау буенча чаралар үткөрү;
- 16) авыл жирлекләре территориясендә жирле эһәмияттәге дөвалау-сәламәтләндерү урыннарын һәм курортларны булдыру, үстерү һәм саклауны тәмин итү, шулай ук жирле эһәмияттәге аеруча саклана торган табигый территорияләргә куллану һәм саклау өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру;
- 17) Россия Федерациясе Су законнары белән билгеләнгән чикләрдә су объектлары хужасының вәкаләтләрен гамәлгә ашыру, халыкны аларны куллануны чикләү турында мәгълүмат бирү;
- 18) муниципаль урман контролен гамәлгә ашыру;
- 19) хезмәт күрсәтелә торган административ участка эшләү өчен полиция участка вәкаләтлесе вазифасын биләүче хезмәткәргә бина бирү;
- 20) 2017 елның 1 гыйнварына кадәр участок полиция вәкаләтлесе вазифасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына хезмәткәрнең күрсәтелгән вазифа буенча бурычларын үтәү чорына торак бина бирү;
- 21) «коммерцияле булмаган оешмалар турында» 1996 елның 12 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 31.1 һәм 31.3 статьяларында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә социаль юнәлешле коммерцияле булмаган оешмаларга ярдәм күрсәтү;
- 22) авыл жирлегә ихтыяжлары өчен ясалма жир участкалары булдыру өчен кирәкле эшләргә үтәлешен тәмин итү, «Федераль милектә булган су объектларында ясалган

ясалма жир участоклары турында һәм Россия Федерациясенә аерым закон актларына үзгәрешләр кергү хакында» 2011 елның 19 июлендәге 246-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә ясалма жир участогы булдыру турында шартнамә төзү хокукына ачык аукцион үткөрү;

23) авыл жирлекләре чикләрендә коррупциягә каршы тору чараларын гамәлгә ашыру;

24) «күчемсез милекнең дәүләт кадастры турында» 2007 елның 24 июлендәге 221-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә Комплекслы кадастр эшләрен башкаруда катнашу.

9 нчы маддә. Районның жирле үзидарә органнарына аерым дәүләт вәкаләтләре биру Районның жирле үзидарә органнарына аерым дәүләт вәкаләтләре биру федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

Районның жирле үзидарә органнары тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен элге максатларга бүлеп бирелгән матди ресурслар һәм финанс чаралары чикләрендә тиешле федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашыру өчен жаваплы.

Бирелгән вәкаләтләргә гамәлгә ашыру дәүләт контролендә. Районның жирле үзидарә органнарының аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруын контрольдә тоту шартлары һәм тәртибе тиешенчә федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә. Район Советы үз вәкаләтләре чикләрендә аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен районның жирле үзидарә органнары карамагындагы Матди ресурсларны һәм финанс чараларын өстәмә куллану очракларын һәм тәртибен билгеләргә хокуклы.

10 нчы маддә. Районның муниципаль-ара хезмәттәшлектә катнашуы

Районның муниципаль-ара хезмәттәшлектә катнашуы федераль законнар һәм жирле үзидарә турында Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

11 нче маддә. Районның жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

Районның жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре:

1) районның социаль-икътисади үсешенә юнәлдерелгән дәүләт программаларын гамәлгә ашыруда районның жирле үзидарә органнарының катнашуы;

2) районның жирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында килешүләр (килешүләр) төзү;

3) даими яки вакытлыча координацион, консультатив, киңәшмә һәм башка эш органнары булдыру;

4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында район Советының закон чыгару инициативасы;

5) законнарда билгеләнгән башка үзара эш итү формалары.

12 нче маддә. Муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу

Районда муниципаль хезмәтне хокукый жайга салу, муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләрне, муниципаль хезмәткәрнең статусын билгеләүне, муниципаль хезмәт үтү шартларын һәм тәртибен кертәп, «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 02 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль закон, «Муниципаль хезмәт турында» 2013 елның 25 июнендәге 50-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы кодексы, район Советы тарафыннан расланган Муниципаль хезмәт турында Нигезләмә һәм муниципаль районның хокукый актлары белән.

Икенче бүлек. ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ ҺӘМ ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУ ФОРМАЛАРЫ

13 нче маддә. Жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның турыдан-туры катнашуы

Гражданныр жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыралар һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге формаларда катнашалар:

1) жирле референдум;

2) район чикләрен үзгәртү һәм үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш биру;

3) гражданнырның хокук ижаты инициативасы;

- 4) жәмәгать тыңлаулары;
- 5) гражданнар жыены;
- 6) гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы);
- 7) гражданнар арасында сораштыру;
- 8) гражданнарның жирле үзидарә органнарына мөрәжәгатьләре;
- 9) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килмәгән башка формалар.

14 нче маддә. Жирле референдум

1. Жирле референдум район халкы тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә хәл итү максатыннан үткәрелә.
2. Жирле референдум районның бөтен территориясендә «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә 2003 елның 06 октябрендәге Федераль законда каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып үткәрелә 131-ФЗ Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында.
3. Жирле референдумда яшәү урыны район чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданны катнашырга хокукы. Россия Федерациясенә халыкара килешүләре нигезендә һәм закон нигезендә район территориясендә даими яшәүче чит ил гражданны жирле референдумда Россия Федерациясе гражданны белән бер үк шартларда катнашалар.
4. Жирле референдум билгеләү турында карарны район Советы инициативасы буенча кабул итә:
  - 1) жирле референдумда катнашу хокукына ия гражданнар;
  - 2) сайлау берләшмәсе, уставлары сайлауларда һәм (яки) референдумнарда катнашуну күздә тоткан һәм федераль закон белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән башка ижтимагый берләшмә;
  - 3) район Советы һәм район Башкарма комитеты житәкчесе, алар тарафыннан бергәләп тәкъдим ителгән.
5. Гражданнар, сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый берләшмәләр инициативасы буенча жирле референдумны билгеләү шарты булып әлеге инициативаны яклап имзалар жыю тора, аларның саны район территориясендә теркәлгән референдумда катнашучылар санының биш процентын тәшкил итәргә тиеш, әмма 25 имзадан ким булмаска тиеш.
6. Район Советы һәм район Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан бергәләп тәкъдим ителгән референдум үткәрү инициативасы район Советы карары һәм район Башкарма комитеты житәкчесе карары белән рәсмиләштерелә. Күрсәтелгән инициативаны тәкъдим итү тәртибе район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.
7. Район Советы жирле референдумны район советына документлар кәргән көннән алып 30 көн эчендә билгели, аның нигезендә жирле референдум билгеләнә.
8. Референдумда тавыш бирүне билгеләнгән көнгә кадәр 25 көннән дә соңга калмыйча үткәрү датасы район Советы карары буенча аны дәүләт хакимияте органнарына яки жирле үзидарә органнарына билгеләнгән сайлауларда тавыш бирү көне яки башка билгеләнгән референдумда тавыш бирү көне белән бергә кушу максатыннан соңрак сөрәк (әмма 90 көннән дә артык түгел) күчәреләргә мөмкин.
9. Референдумны билгеләү турында карар, шулай ук әлеге статьяның 8 пунктына ярашлы рәвештә референдумда тавыш бирү көнен күчәрү турында Карар массакүләм мәгълүмат чараларында кабул ителгәннән соң биш көннән дә соңга калмыйча рәсми рәвештә басылып чыгарылырга тиеш.
10. Тавыш бирү нәтижәләре һәм жирле референдумда кабул ителгән карар рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителәргә) тиеш.

11. Жирле референдумда кабул ителгән карар район территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш һәм нинди дә булса дәүләт хакимияте органнары, аларның вазифаи затлары яки районның жирле үзидарә органнары тарафыннан раслауга мохтаж түгел.

12. Районның жирле үзидарә органнары жирле референдумда кабул ителгән карарны, алар арасында вәкаләтләрне аеруга ярашлы рәвештә, әлеге устав белән үтәүне тәэмин итә.

13. Жирле референдум үткөрү турындагы карар, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карар федераль закон нигезендә федераль закон белән вәкаләтле дәүләт хакимияте органнары тарафыннан суд тәртибендә гражданнар, жирле үзидарә органнары, прокурор тарафыннан шикаять ителергә мөмкин.

15 нче маддә. Чикләрне үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Чикләрне үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның күрсәтелгән чикләрне үзгәртүгә, районны үзгәртеп коруга ризалыгын алу максатыннан үткөрелә.

2. Чикләрне үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү районның бөтен территориясендә яки аның территориясенең бер өлешендә «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән очракларда үткөрелә.

3. Район чикләрен үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү район Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, федераль законда каралган үзгәртүләргә исәпкә алып үткөрелә 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында.

4. Район чикләрен үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр анда район халкының яртысыннан артыгы яки сайлау хокукына ия булган районның бер өлеше катнашкан булса, уздырылган дип санала. Халыкның район чикләрен үзгәртүгә ризалыгы, районны үзгәртеп кору, әгәр күрсәтелгән үзгәреш өчен тавыш бирүдә катнашкан район яки районның бер өлеше халкының яртысыннан артыгы тавыш биргән булса, алынган дип санала.

5. Чикләрне үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү нәтижеләре

16 нчы маддә. Гражданның хокук ижаты инициативасы

1. Район халкы әлеге Устав һәм район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә хокук булдыру инициативасы белән чыгыш ясау хокукына ия.

2. Хокук булдыру инициативасы белән сайлау хокукына ия булган гражданнар төркеме чыгыш ясый ала, алар район халкының сайлау хокукына ия булганнар санының 3 процентыннан артмый. Гражданның инициатив төркеменен минималь саны район Советы тарафыннан расланган гражданның хокук булдыру инициативасын гамәлгә ашыру тәртибе турындагы Нигезләмә белән билгеләнә.

3. Хокук булдыру инициативасын тормышка ашыру максатыннан район халкы: гражданның яшәү урыны буенча жыйынышларын (эшләрен) һәм хокук булдыру инициативасын тикшерү һәм тәкъдим итү буенча башка коллектив чараларны оештыру һәм үткөрү;

хокук булдыру инициативасын тәкъдим итүне хуплау өчен имзалар жыйыны буенча инициатив төркемнәр булдыру;

район халкының имзаларын жыйыны һәм хокук булдыру инициативасын законнарга каршы килмәгән ысуллар белән тәкъдим итүне хуплау өчен агитация алып бару.

4. Районның жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары район халкына хокук булдыру инициативасын гамәлгә ашыруда ярдәм күрсәтергә тиеш.

5. Гражданның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты район Советы тарафыннан аның ачык утырышында, район башлыгы яки район Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан

элеге устав белән билгеләнгән компетенциягә ярашлы рәвештә, ул кертелгән көннән алып өч ай эчендә мәжбүри каралырга тиеш.

6. Гражданның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проектың карау процедурасы, тиешлечә, район Советы Регламенты, район башлығының, район Башкарма комитетының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

17 нче маддә. Халык тыңлаулары

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль норматив хокукый актлар проектларын тикшерү өчен район халкы, район Советы, район башлығы катнашында ачык тыңлаулар үткәрелергә мөмкин.

2. Халык тыңлаулары халык, район Советы яки Район Башлығы инициативасы буенча үткәрелә. Халык яки район Советы инициативасы буенча үткәрелгән ачык тыңлауларны район Советы, ә район Башлығы инициативасы буенча район башлығы билгели.

3. Жәмәгать тыңлауларына:

1) район Уставы проекты, шулай ук элеге уставка үзгәрешләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты, уставка үзгәрешләр бары тик уставта беркетелгән жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә һәм аларны хәл итү буенча вәкаләтләргә Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарда туры китерү максатларында гына кертелә торган очраклардан тыш;

2) район бюджеты проекты һәм аның үтәлеше турында хисап;

3) муниципаль берәмлекне үстерү планнары һәм программалары проектлары, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, территорияләргә планлаштыру проектлары һәм территорияләргә чикләү проектлары, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очраклардан тыш, территорияләргә төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, шулай ук жир кишәрлекләргә һәм капитал төзелеш объектларын шартлы рәвештә файдалануның рөхсәт ителгән төрәнә рөхсәт бирү мәсьәләләре, рөхсәт ителгән төзелешнең чик параметрларынан тайпылу мәсьәләләре, капитал төзелеш объектларын реконструкцияләү, жир кишәрлекләргә һәм капитал төзелеш объектларыннан рөхсәт ителгән файдалануның бер төрәнә жирдән файдалану һәм төзелешнең расланган кагыйдәләре булмаганда мондый файдалануның икенче төрәнә үзгәртү мәсьәләләре;

4) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору өчен муниципаль берәмлек халкының тавыш бирү юлы белән яки гражданның жыеннарында белдерелгән ризалыгын алу таләп ителә.

4. Жәмәгать тыңлауларын үткәру турында карар, әгәр законда башкасы каралмаган булса, тиешле орган яки районның вазифаи заты муниципаль норматив хокукый акт проектың караган көннән 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

5. Жәмәгать тыңлауларын үткәру турында карар һәм аларны үткәру вакыты һәм урыны күрсәтелгән һәм жәмәгать тыңлауларына чыгарыла торган тиешле муниципаль норматив хокукый акт проекты, әгәр гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, жәмәгать тыңлаулары уздырылганчы 7 көннән дә соңга калмыйча бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

6. Халык тыңлауларын үткәру турында карар басылып чыккан көннән алып аларны үткәргән көнгә кадәр район халкы район башлығына халык тыңлауларына чыгарыла торган мәсьәлә буенча язма тәкъдимнәр һәм искәртмәләр, шул исәптән муниципаль норматив хокукый актның халык тыңлауларына чыгарыла торган проектка төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр жиберергә хокуклы. Район башлығы килгән тәкъдимнәргә һәм искәртмәләргә гомумиләштерүне оештыра. Бу тәкъдимнәр һәм искәртмәләр жәмәгать тыңлауларында катнашучыларга житкерелә.

7. Жәмәгать тыңлаулары, әгәр гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, муниципаль норматив хокукый акт проектың карау көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча үткәрелә. Ачык тыңлаулар белгечләр, экспертлар, кызыксынучы затлар чакыруы белән үткәрелә. ачык тыңлауларда районның теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы.

8. Жәмәгать тыңлауларын үткөрү нәтижеләре буенча жирле үзидарә органнары һәм районның вазифаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә, аларның компетенциясенә жәмәгать тыңлауларына чыгарыла торган муниципаль норматив хокукый акт проектын кабул итү кертелгән.

9. Жәмәгать тыңлаулары нәтижеләре, шул исәптән кабул ителгән карарларның мотивацияле нигезләмәсе, басма МАССАКУЛӘМ мәгълүмат чараларында бастырылырга (игълан ителергә) яки Аксубай муниципаль районының рәсми сайтында урнаштыру юлы белән игълан ителергә тиеш <http://aksubayevo.tatarstan.ru> Аксубай муниципаль районы авыл жирлекләрендә, Аксубай муниципаль районы китапханә системасы учреждениеләрендә халык тыңлаулары уздырылганнан соң 5 көннән дә соңга калмыйча урнаштырылган мәгълүмат стендларында урнаштыру юлы белән.

10. Халык тыңлауларын оештыру һәм үткөрү тәртибе район Советы тарафыннан расланган халык тыңлаулары турында Нигезләмә белән билгеләнә.

11. Бу статъяда күрсәтелгән сроклар, әгәр гамәлдәге законнарда жәмәгать тыңлаулары өчен каралган башка сроклар билгеләнмәсә, кулланыла.

18 нче маддә. Гражданнар жыены

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне тикшерү, халыкны жирле үзидарә органнары һәм район жирле үзидарәсе вазифаи затлары эшчәнлегә турында мәгълүмат бирү өчен район территориясендә гражданнар жыеннары үткәрелергә мөмкин.

2. Гражданнар жыены халык, район Советы, район Башлыгы инициативасы буенча, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә уставында каралган очракларда үткәрелә.

3. Район Советы яки Район Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар жыены район Советы яки район башлыгы тарафыннан билгеләнә.

4. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар жыены район Советы тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм жыелышта катнашу хокукына ия булган кешеләр санының 10 процентыннан ким булмаган гражданнар төркеменен язма тәкъдиме буенча билгеләнә.

Гражданнар жыенын үткөрү турында тәкъдим аның каравына чыгарыла торган мәсьәләләр исемлеген, жыенны үткөрү вакыты һәм урынын үз эченә алырга тиеш. Бу тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә жыелыш үткөрү инициативасы белән гражданнар төркеме мөрәжәгать итсә, аларның һәрберсенен фамилиясе, исеме, әтисенен исеме, туган көне, яшәү урыны адресы күрсәтелгән.

Район Советы гражданнар жыенын уздыру турында кертелгән тәкъдимне үзенен якынлашып килүче утырышында карый.

Район Советы гражданнар жыенын үткәрүдән аның максатка туры килмәве сәбәпләре буенча баш тартырга хокуклы түгел.

5. Гражданнар жыенын үткөрү вакыты һәм урыны һәм фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләргә жыелыш уздырылачак көнгә кадәр жиде көннән дә соңга калмыйча, моның өчен массакуләм мәгълүмат чаралары, почта хәбәрләре, фатирлар буенча (ихата) йөрүләр, белдерүләр һәм башка мөмкин булган чаралар кулланып хәбәр ителә. Район Башкарма комитеты Гражданнар жыенын эзерләүне һәм үткөрүне тәмин итә.

6. Жыелыш эшендә әлегә территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия гражданнар катнашырга хокуклы. Жыелышта катнашу хокукына ия булган гражданнарның гомуми саны Муниципаль сайлаулар үткәргәндә кулланыла торган Россия Федерациясе гражданнының Россия Федерациясе чикләрендә булган һәм яшәгән урыннары буенча теркәү исәп-хисабы мәгълүматлары нигезендә билгеләнә.

Әгәр анда жыелышта катнашу хокукы булган гражданнарның өчтән бер өлеше булса, гражданнар жыелышы хокуклы дип санала.

Жыелыш карарлары жыелышта булган гражданнарның күпчелек тавышлары белән кабул ителә.

7. Гражданнар жыены жирле үзидарә органнарына һәм район жирле үзидарәсе вазифаи затларына мөрәжәгатьләр кабул итә ала, шулай ук гражданнар жыенын жирле үзидарә органнары һәм район жирле үзидарәсе вазифаи затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә тәкъдим итәргә вәкаләтле затларны сайлый ала.

8. Гражданнар жыелышы кабул иткән мөрәжәгатьләр жирле үзидарә органнары һәм район жирле үзидарәсе вазыйфаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиеш.

9. Гражданнар жыенын билгеләү һәм үткәрү тәртибе, шулай ук гражданнар жыенынын вәкаләтләре Федераль закон, әлеге Устав һәм район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

10. Гражданнар жыены нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

19 нчы маддә. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы)

1. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне тикшерү һәм районның барлык халкы вәкилләренең фикерен ачыклау кирәк булган очракта үткәрелә. Район территориясендә яшәүче халык арасыннан гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышын чакыру авыр булган очракларда үткәрелә.

2. Гражданнар конференциясен (делегатлар жыелышын) билгеләү һәм үткәрү, делегатлар сайлау тәртибе район Советының әлеге Уставы һәм (яки) норматив хокукый акты белән билгеләнә.

3. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

4. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) халык, район Советы, район Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә. Район Советы яки Район Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар конференциясе район Советы яки район башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) район Советы тарафыннан билгеләнә.

5. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) сайланган делегатларның яртысыннан артыгы катнашса, хокуклы дип санала. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) карарлары конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышлары белән кабул ителә.

Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе хокуклы дип санала, әгәр анда гражданнар жыеннарында сайланган делегатларның кимендә өчтән икесе катнашса, алар тиешле территориядә яшәүчеләрнең кимендә өчтән бер өлешен тәкъдим итә, алар ун алты яшыкә житкән.

6. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

20 нче маддә. Гражданнар арасында сораштыру

1. Гражданнардан сораштыру жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнары карарлар кабул иткәндә халыкның фикерен һәм аны исәпкә алуны ачыклау өчен районның бөтен территориясендә яки территориясендә бер өлешендә үткәрелә.

Сораштыру нәтижеләре тәкъдим итү характерында.

2. Гражданнарны сораштыруда сайлау хокукына ия булган район халкы катнашырга хокуклы.

3. Гражданнар арасында сораштыру:

1) Район Советы яки район башлыгы жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча;
2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары - республика һәм төбәкара әһәмияттәге объектлар өчен район жирләренең максатчан билгеләнешен үзгәртү турында Карар кабул иткәндә гражданнарның фикерен исәпкә алу өчен.

4. Гражданнарны сораштыруны билгеләү һәм үткәрү тәртибе «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 28.07.2004 № 45-ТРЗ Татарстан Республикасы Законы нигезендә район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

5. Гражданнарны сораштыру турында карарны район Советы кабул итә. Район Советының гражданнардан сораштыру билгеләү турындагы карарында:

- 1) сораштыруны үткәрү датасы һәм вакыты;
- 2) Сораштыру үткәргәндә тәкъдим ителгән (тәкъдим ителгән) сорауны (сорауларны) формалаштыру;
- 3) сораштыру үткәрү методикасы;

- 4) сораштыру таблицасының формасы;
- 5) сораштыруда катнашучы район халкының минималь саны.
6. Район халкы гражданны сораштыру уздыру турында 10 көн алдан хәбәр ителә.
7. Гражданны сораштыруга эзерләү һәм үткәру белән бәйлә чараларны финанслау:
  - 1) Район бюджеты акчалары хисабына районның жирле үзидарә органнары инициативасы буенча сораштыру үткәргәндә;
  - 2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары хисабына Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча сораштыру үткәргәндә.
8. Сораштыру нәтижеләре аны үткәргәннән соң бер ай эчендә бастырылырга (ачыкланырга) тиеш. Сораштыру нәтижеләре белән районның теләсә кайсы кешесе танышырга хокуклы. Сораштыру нәтижеләре район жирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул ителгәндә исәпкә алынырга тиеш.

21 нче маддә. Гражданның жирле үзидарә органнарына мөрәжәгатьләре.
Граждани имеют право на индивидуальные и коллективные обращения в органы местного самоуправления Района.

2. Гражданны мөрәжәгатьләре «Россия Федерациясе гражданны мөрәжәгатьләрен карау тәртибе турында» 2006 елның 02 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «Татарстан Республикасында гражданны мөрәжәгатьләре турында» 2003 елның 12 маендагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда каралырга тиеш.

3. Гражданнының мөрәжәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен жирле үзидарә вазыйфаи затлары Россия Федерациясе законнары нигезендә җаваплы.

22 нче маддә. Район халкының жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм аны гамәлгә ашыруда катнашучының башка формалары

1. Әлеге Уставта каралган федераль закон нигезендә халыкның жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары белән беррәттән гражданны жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға, Татарстан Республикасы законнарына каршы килмәгән башка формаларда катнашырга хокуклы.

2. Район халкының жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыруы һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы законлылык, иреклелек принципларына нигезләнә. Районның жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазифаи затлары халыкка район халкының жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыруда һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуында ярдәм итәргә тиеш.

III бүлек. РАЙОН СОВЕТЫ

23 нче маддә.

Район Советы районның жирле үзидарәсе вәкиллекле органы

1. Район Советы район жирле үзидарәсенә даими эшләүче сайлап куелган коллегиаль вәкиллекле органы булып тора.

2. Район Советының рәсми исеме "Татарстан Республикасы Аксубай район Советы" (алга таба - район Советы).

3. Район Советының вәкаләтләре срогы 5 ел.

4. Район Советы район халкына хисап бирә һәм контрольдә тота.

5. Район Советының мөһере, район гербы һәм үз исеме белән бланклары бар.

6. Район Советы эшчәнлеген тәмин итүгә чыгымнар Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә район бюджетында аерым юл белән карала.

7. Район Советы юридик зат хокукларына ия. 24 нче маддә. Район Советы Составы

1. Район советы 36 депутаттан тора.

2. Район Советы аның составына район Советының билгеләнгән санының өчтән ике өлешеннән ким булмаган депутат сайланганда хокуклы булып тора. 25 нче маддә. Район Советы депутатларын сайлау тәртибе

1. Район советы составына район составына керүче жирлек башлыклары һәм күрсәтелгән жирлекләренә вәкиллекле органнары депутатлары керә, алар үз составындагы

жирлекләрнен вәкиллекле органнары тарафыннан жирлек халкының санына карамастан, һәр жирлектән бер вәкиллеке нормасына ярашлы сайланалар.

2. Район Советы депутаты, жирлекнең вәкиллеке органы депутатлары арасыннан сайлана, беренче засе көненән бер айдан да соңга калмыйча сайланьрга тиеш

3. Район Советы депутатын жирлекнең вәкиллеке органы депутатлары арасыннан сайлау яшерен тавыш бирү юлы белән башкарыла һәм күрсәтелгән орган карары белән рәсмиләштерелә.

4. Жирлекнең вәкиллеке органы карары жирлек башлыгын сайлау һәм жирлекнең вәкиллеке органы депутатын район Советы депутаты итеп сайлау турында өч көн эчендә район Советына жибәрелә.

26 нчы маддә. Район Советы депутаты статусы

1. Район Советы депутатының вәкаләтләре ул жирлек башлыгы яки район Советы депутаты итеп сайланган көннән башлана һәм яңа чакырылыш район Советы эшли башлаган көннән туктатыла.

2. Район Советы депутаты Азат ителмәгән нигездә эшли, депутатлык эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт бурычларын үтәү белән бергә алып бара, әлегә уставта билгеләнгән очраклардан тыш.

3. Район Советы депутаты 2008 елның 25 декабрдәгә 273-ФЗ номерлы «Коррупциягә каршы тору турында» гы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләргә һәм тыюларны үтәргә һәм бурычларны үтәргә тиеш.

4. Район Советы депутатына законнар, әлегә Устав, район Советы карарлары нигезендә үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тудырыла.

5. Район Советы депутаты район Советы тарафыннан расланган депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә тиеш, аларда депутатның түбәндәгә йөкләмәләре булырга тиеш:

1) депутат статусын башка жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазифай затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданныр эшчәнлегенә аның шәхсэн яки аның якын туганнарына кагылышлы мәсьәләләргә хәл иткәндә йогынты ясау өчен кулланмаса;

2) депутат бурычларын объектив үтәүдә шик тудырырга мөмкин булган тәртиптән тыелу, шулай ук аның абруена яки район Советының абруена зыян китерергә сәләтле конфликтлы ситуацияләрдән качу;

3) мәнфәгатьләр конфликты барлыкка килү куркынычы булганда шәхси кызыксыну депутат бурычларын объектив үтәүгә йогынты ясый яки йогынты ясый ала торган хәлләр бу хакта район советына хәбәр итәргә һәм әлегә мәнфәгатьләр конфликтыны булдырмауга яки жайга салуга юнәлдерелгән аның карарын үтәргә;

4) район Советында билгеләнгән жәмәгать чыгышлары кагыйдәләрен үтәргә;

5) депутатлык эшчәнлегә белән бәйлә булмаган максатларда Федераль закон нигезендә аңа депутатлык бурычларын үтәү белән бәйлә рәвештә билгеле булган конфиденциаль характердагы мәгълүматларны ачмаса һәм кулланмаса;

6) депутат бурычларын үтәү сәбәплә физик һәм юридик затлардан бүләкләр (бүләкләр, акчалата бүләкләр, ссудалар, хезмәтләр, күнел ачулар, ял, транспорт чыгымнары һәм башка бүләкләр) алмаса.

6. Үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыручы район Советы депутаты:

1) эшкуарлык эшчәнлегә белән шәхсэн яки ышанычлы затлар аша шөгыйльләнергә, коммерцияле оешма белән идарә итүдә яки коммерцияле булмаган оешма белән идарә итүдә катнашырга (Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләр советы идарәсендә, муниципаль берәмлекләргә башка берләшмәләрендә, сәяси партиядә катнашудан тыш, башка ижтимагый оешманың, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативларының, бакчачылык, бакчачылык оешмаларының съездында (конференциясендә) яки гомуми жыельшында катнашудан тыш), дача кулланучылар кооперативлары, күчәмсез милек ияләре ширкәтләре), федераль законнарда каралган очраклардан һәм оешма белән идарә итүдә катнашу Россия Федерациясе законнары нигезендә жирле үзидарә органы исеменнән башкарыла торган очраклардан тыш;

2) укыту, фәнни һәм башка ижади эшчәнлектән тыш, башка түләүле эшчәнлек белән шөгыйльләнергә. Шулай ук вакытта укыту, фәнни һәм башка ижади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенә халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы

каралмаган булса, чит ил дүүлөтлөре, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданлығы булмаган затлар акчалары хисабына гына финанслана алмый;

3) идарә органнары, попечительлек яки күзөтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә эшлөүчеләрнең структур бүлекчәләренә башка органнары составына керергә, әгәр Россия Федерациясенә халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса.

7. Район Советы депутатының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла: 1) үлем; 2) үз теләге белән отставкага китү; 3) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтле дип танылу; 4) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылу яки үлгән дип игълан итү;

5) аңа карата судның гаеплөү карарының законлы көченә керүе;

6) Россия Федерациясеннән читтә даими яшәү урынына;

7) Россия Федерациясе гражданлығын туктату, Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы чит ил гражданны туктату, аңа ярашлы рәвештә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланьрга, чит ил гражданны алырга яисә Россия Федерациясе гражданның Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы булмаган чит ил территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы яшәү рөхсәтен яисә башка документ алырга хокукы

8) сайлаучылар тарафыннан кире чакыру;

9) район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату яки аның жирлек башлығы яки жирлекнең тиешле вәкиллеке органы депутаты буларак вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;

10) хәрби хезмәткә чакыру яки аны алмаштырган альтернатив гражданлык хезмәтенә жиберү;

11) федераль законнарда билгеләнгән башка очрактарда. 8. Үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыручы депутатның вәкаләтләре «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә үтәмәгән очракта вакытыннан алда туктатыла.

9. Район Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, әлегә орган бер ай эчендә район советы составына башка депутат сайларга тиеш. 27 нче маддә. Район Советы депутатының район халкы белән мөнәсәбәтләре 1. Район Советы депутаты район халкы белән элементдә тора

3. Район Советы депутаты район халкының законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәэмин итү буенча законнарда каралган чараларны кабул итәргә, шул исәптән алардан килгән тәкъдимнәргә, гаризаларны, шикаятьләргә карарга, аларда булган мәсьәләләргә дәрәс һәм вакытында хәл итәргә ярдәм итәргә тиеш. 28 нче маддә. Яңа сайланган район Советы эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш район Советы беренче утырышка район Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән ике өлешә сайланган көннән соң 30 көннән дә соңга калмыйча жыела. Сайлаулардан соң район Советының беренче утырышын район башлығы чакыра һәм әзерли, ә ул булмаганда район башлығы урынбасары.

2. Сайлаулардан соң район Советының беренче утырышын район башлығы сайланганчы район Советының иң өлкән депутаты ача һәм алып бара. 29 нчы маддә. Район Советы Компетенциясе Район Советы компетенциясендә:

3) бюджет проектына карау, район бюджетын һәм аның үтәлеше турында хисапны раслау, аның үтәлешен контрольдә тоту;

4) жирле салымнарны һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм бетерү, аларны түләү буенча Россия Федерациясенә Салымнар һәм жыемнар турындагы законнары нигезендә ташламалар бирү;

5) районны үстерү планнарын һәм программаларын кабул итү, аларның үтәлеше турында хисапларны раслау;

- 6) Жирле үзидарәнең сайлап куелган вазыйфай затларының, жирле үзидарәнең сайлап куелган органнары эгъзаларының, муниципаль берәмлекләрнең вәкиллекле органнары депутатларының, муниципаль хезмәткәрләрнең һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренең һөнәри белемнәрен һәм өстәмә һөнәри белемнәрен оештыру;
  - 7) энергияне саклау һәм энергетика нәтижәләлеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны раслау;
  - 8) күрсәтү
  - 11) Район Башлыгы урынбасарын сайлау;
  - 12) Район Башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасына конкурс үткәрү тәртибен билгеләү, Конкурс комиссиясе эгъзаларын билгеләү;
  - 13) Район Башкарма комитеты структурасын раслау, аның хезмәткәрләренең чик санын билгеләү;
  - 14) Район Башкарма комитеты житәкчесен билгеләү, аның отставкасын кабул итү;
  - 15) Контроль-хисап палатасы турында нигезләмәне, Финанс-бюджет палатасы турында нигезләмәне һәм милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы турында нигезләмәне раслау;
  - 16) Район сайлау комиссиясе эгъзаларын билгеләү;
  - 17) чикләргә үзгәртү, районны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне билгеләү;
  - 18) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;
  - 19) районның муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итү һәм аның белән идарә итү тәртибен, шул исәптән федераль законнарда ярашлы рәвештә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; муниципаль милек төрләре исемлеген билгеләү, аны читләштерү район Советы килешүе буенча яки раслаганнан соң башкарыла;
  - 20) муниципаль предприятиеләрне булдыру, үзгәртеп кору һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен, шулай ук муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләргә тарифлар билгеләү тәртибен, әгәр федераль законнарда башкасы каралмаган булса, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан башкарыла торган эшләрне билгеләү тәртибен билгеләү;
  - 21) муниципаль-ара хезмәттәшлек оешмаларында районның катнашу тәртибен билгеләү;
  - 22) районның жирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәмин итү тәртибен билгеләү;
  - 23) жирле эһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү буенча жирле үзидарә органнары һәм район жирле үзидарәсе вазыйфай затларының вәкаләтләрен үтәвен контрольдә тоту;
  - 24) Россия Федерациясе шәһәр төзелеше кодексына ярашлы рәвештә районның территориаль планлаштыру документларын, башка шәһәр төзелеше документларын раслау;
  - 25) гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен жирле финанс һәм матди ресурслар резервларын булдыру һәм куллану тәртибен билгеләү;
  - 26) установление условий и порядка выделения необходимых средств из бюджета Района для выравнивания уровня бюджетной обеспеченности поселений;
  - 27) учреждение собственных средств массовой информации;
  - 28) толкование Устава Района и решений Совета Района;
  - 29) Район Советы Регламентын һәм үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча башка карарлар кабул итү;
  - 30) Район Советы аппараты турындагы нигезләмәне раслау;
  - 31) район башлыгын отставкага жиберү турында Карар кабул итү;
  - 32) билгеләнгән тәртиптә районның Контроль-хисап палатасы рәисен һәм эгъзаларын (аудиторларын) билгеләү;
  - 33) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән муниципаль районнарның вәкиллекле органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлеге устав белән район Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.
2. Район Советы район башлыгының, район Башкарма комитеты житәкчесенең аларның эшчәнлегенә нәтижәләре, Башкарма комитет эшчәнлегенә һәм район башлыгы карамагындагы башка жирле үзидарә органнары турында, шул исәптән район Советы куйган мәсьәләләргә хәл итү турында еллык хисапларын тыңлый.

30 нчы маддә. Район Советының эш тәртибе

1. Район Советының эш тәртибе әлеге Устав һәм район Советы Регламенты белән билгеләнә.

2. Район Советы эшенең төп формасы булып аның утырышлары тора, аларда район Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр хәл ителә.

3. Район Советы утырышы, әгәр анда сайланган депутатлар санының ким дигәндә 50 проценты катнашса, хокуклы.

4. Район Советының чираттагы утырышлары кирәк булганда, әмма өч айга бер тапкырдан да сирәгрәк үткәрелми. Чираттан тыш утырышлар район башлыгы яки депутатлар төркеме инициативасы буенча район Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешеннән ким булмаган өлеше буенча чакырыла.

5. Совет утырышларын район башлыгы чакыра. Район Советы депутатлары һәм чакырылган затлар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча, ә чираттан тыш утырыш уздырылганчы бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

6. Район Советының һәр утырышында беркетмә алып барыла. Протоколга утырышның датасы, урыны һәм вакыты турында мәгълүмат кертелә, каралган барлык мәсьәләләр санап чыгарыла һәм тавыш бирү нәтижәләре күрсәтелгән барлык кабул ителгән карарлар теркәлә. Протоколны имзалаганнан соң район башлыгы аның белән районның теләсә кайсы кешесе таныша ала.

7. Район Советы утырышында һәр депутатның бер тавышы бар. Район Советы депутаты тавыш бирү хокукын шәхсән үзе гамәлгә ашыра. Район Советы утырышында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемле) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрен кулланы очраklары әлеге Устав, район Советы Регламенты белән билгеләнә.

31 нче маддә. Район Советы эшчәнлеген оештыру

1. Район Советы эшчәнлеген оештыруны район башлыгы башкара.

2. Район Советы Регламентына ярашлы рәвештә, район Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләргә алдан карау һәм эзерләү өчен депутатлар арасынан, район башлыгынан һәм аның урынбасарларыннан тыш, район Советы эшчәнлегенә төп юнәлешләргә буенча даими комиссияләр төзелә, шулай ук вакытлы комиссияләр оештырылырга мөмкин. Район Советы даими комиссияләр рәисләре, район башлыгы һәм аның урынбасары арасынан үз вәкаләтләргә срогына депутатларның утырышлар арасындагы эшен оештыру өчен Президиум төзи.

3. Муниципаль программаларны, район Советы карарлары проектларын эзерләү, район карамагына кертелгән мөһим мәсьәләләргә тикшерү өчен, район Советы каршында аның карары буенча депутатлар, район Башкарма комитеты, иҗтимагый берләшмәләр, оешмалар һәм предприятиеләр вәкилләре, белгечләр, экспертлар һәм район халкы составында эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәргә төзелергә мөмкин.

4. Район Советы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка тәэмин итүне район Советы аппараты башкара.

32 нче маддә. Район Советы тарафыннан контроль функцияләргә гамәлгә ашыру

1. Район Советы район территориясендә әлеге уставның район Советы кабул иткән норматив актларның үтәлешен, район бюджеты үтәлешен, бюджеттан тыш фондлар акчаларын, районны үстерү программаларын куллануны, район Башкарма комитеты һәм аның житәкчесе эшчәнлеген контрольдә тоту.

2. Районның жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан законнарны, әлеге Уставны һәм башка муниципаль норматив хокукый актларны бозу фактлары ачыкланган очракта, район Советы карары белән, район башлыклары депутатлар арасынан күрсәтелгән фактларны тикшерү өчен вакытлыча контроль комиссияләр төзергә мөмкин.

3. Район Советы карары нигезендә, район башлыклары район бюджеты акчаларын максатчан куллануны, муниципаль мөлкәтне нәтижәле куллануны, шулай ук район Башкарма комитетының финанс-хужалык эшчәнлегенә башка мәсьәләләргә тикшерә

(ревизияли) ала. Тикшерүләр (ревизияләр) үткәргүгә билгеләнгән тәртиптә бәйсез аудиторлар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре җәлеп ителергә мөмкин.

4. Район башкарма комитеты, аның җитәкчесе, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, вазыйфаи затлар, әгәр закон белән башкача билгеләнмәгән булса, район Советы, аның контроль комиссияләре, район Советы депутаты мөрәҗәгатә буенча район Советы карамагына кагылышлы мәсьәләләр буенча сорала торган мәгълүматны бирергә, ә законнарны, муниципаль норматив хокукый актларны бозуга күрсәтелгән очракта, хокук бозуларны бетерү һәм гаепле затларны җаваплылык.

5. Район Советы, контроль функцияләрен башкарып, район Башкарма комитетының финанс-хужалык һәм башкарма-идарә эшчәнлегенә тыкшынырга хокуклы түгел.

33 нче маддә. Район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Район Советының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:

1) Район Советы тарафыннан үз-үзенә таркату турында Карар кабул итү;
2) Татарстан Республикасы Югары судының район Советы депутатларының әлеге составының хокуксызлыгы турында карары үз көченә кәргән очракта, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләрен тапшыруына бәйле рәвештә;

3) «жирле үзидарәнә гомуми принципнары турында» 2003 елның 6 октябрәндәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясының 4, 6 өлешләренә ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла торган муниципаль берәмлек районын үзгәртеп кору очрагында, шулай ук район бетерелгән очракта.

4) район чикләре үзгәру нәтижәсендә район сайлаучылары саны 25 проценттан артып киткән очракта;

5) гражданның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителгән муниципаль норматив хокукый акты чыгару срогын бозган очракта.

2. Район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату аның депутатларының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатуга китерә.

3. Район Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, жирлекләренә вәкилләклә органнары бер ай эчендә район советы составына башка депутатларны сайларга тиеш.

34 нче маддә. Район Советының үз-үзен таркату турында Карар кабул итү тәртибе

1. Район Советын үз-үзен таркату турында карар район башлыгы яки район Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан ким булмаган өлешә булган депутатлар төркеме инициативасы буенча кабул ителергә мөмкин.

2. Үз үзенә таркату турында Карар кабул итү инициативасы тәкъдим ителергә мөмкин түгел:

1) Район Советы сайланганнан соң беренчә ел дәвамында;

2) район бюджетын кабул итү һәм аның үтәләше турында хисапны раслау чорында;

3) яңа район башлыгы сайланганчы район башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта. 3. Район Советының үз-үзен таркату турында язма тәкъдимә үз-үзен таркату мотивларын үз эченә алырга тиеш, шулай ук аңа үз-үзен таркату сәбәпләрен дәлилләүчә башка материаллар да кушылырга мөмкин.

4. Депутатлар арасынан үз-үзләрен таркату мәсьәләсен алдан карау өчен район Советы карары белән комиссия төзелә. Район Советы яки район башлыгы карары буенча район Советын үз-үзен таркату мәсьәләсә ачык тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.

5. Район Советының үз-үзен таркату мәсьәләсен карау дәвамылыгы район Советы депутатлары һәм район халкы тарафыннан үз-үзен таркату инициативасының барлык шартларын һәм нигезләмәләрен һәрьяклап һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үз-үзенә таркату турында карар үз-үзенә таркату инициативасы тәкъдим ителгәннән соң ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.

6. Район Советын үз-үзен таркату турында карар район Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән ике өлешә тарафыннан яшерен тавыш бирү юлы белән кабул ителә.

7. Район Советы үз-үзенне таркату тәкъдимен кире каккан очракта, үз-үзенне таркату турында кабат инициатива үз-үзенне таркату мәсьәләсе буенча тавыш биру көненнән соң бер елдан да иртәрәк тәкъдим ителмәскә мөмкин.

IV бүлек. РАЙОН БАШЛЫГЫ

35 нче маддә. Район башлыгы районның югары вазифалы кешесе

1. Район башлыгы-районның югары вазифалы кешесе.

2. Район башлыгы район Советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе вәкаләтләрән башкара.

3. Официальное наименование должности Главы Района – «Глава Аксубаевского муниципального района Республики Татарстан».

36 нчы маддә. Район башлыгын сайлау тәртибе

1. Район башлыгы яңа сайланган район Советының беренче утырышында район Советы депутатлары арасыннан яшерен тавыш биру юлы белән сайлана, әгәр район Советы тавыш биру тәртибен башка билгеләмәсә, район Советы вәкаләтләре срогына.

Район башлыгын сайлау район Советы депутатлары тәкъдим иткән кандидатлар арасыннан, шул исәптән район халкы, ижтимагый берләшмәләр, Татарстан Республикасы Президенты тәкъдимнәре нигезендә башкарыла.

2. Район Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен район Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан артыгы тавыш бирсә, район башлыгы итеп сайлана.

3. Сайланганнан соң район башлыгы түбәндәге антны бирә::

"Аксубай муниципаль районы Башлыгының миңа йөкләнгән югары бурычларын үтәгәндә Россия Федерациясә Конституциясен һәм законнарын, Татарстан Республикасы Конституциясен һәм законнарын, Аксубай муниципаль районы Уставын үтәргә, Аксубай муниципаль районы халкының иминлеген тәэмин итү, кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрән яклау өчен бөтен көчемне һәм белемнәремне кулланырга ант итәм".

37 нче маддә. Район Башлыгы Статусы

1. Район башлыгы даими нигездә эшли.

2. Район башлыгы үз эшчәнлегендә Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә район халкына һәм район Советына контрольдә тотыла һәм хисап бирә.

3. Район башлыгы елына бер тапкырдан да сирәгрәк район советына үз эшчәнлеге турында хисап бирә.

4. Район башлыгы «коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләренә һәм тыюларны үтәргә һәм бурычларны үтәргә тиеш.

5. Район башлыгы гражданлык яки жинаять эше яки административ хокук бозу эше буенча яклаучы яки вәкил (законлы вәкиллеке очрактарыннан тыш) сыйфатында катнаша алмый.

Район башлыгы вәкаләтләрән гамәлгә ашыру гарантияләре әлеге устав белән федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә билгеләнә.

38 нче маддә. Район Башлыгының Вәкаләтләре Район Башлыгы:

1) районны башка муниципаль берәмлекләренә жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә тәкъдим итә, район исеменнән ышанычсыз эш итә;

2) район Советы эшен оештыра, район Советы утырышын чакыра һәм аларда рәислек итә;

3) әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә район Советы кабул иткән норматив хокукый актларга кул куя һәм аларны игълан итә;

4) үз вәкаләтләре чикләрендә район Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар чыгара;

5) район Башкарма комитеты житәкчесе белән контракт төзи;

6) район Советы эшендә ачыклыкны һәм жәмәгатьчелек фикерен исәпкә алуны тәэмин итү буенча чаралар күрә;

- 7) гражданнарны кабул итүне, аларның мөрәжәгәтьләрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карауны оештыра;
- 8) район Советы утырышларының протоколларына кул куя;
- 9) район Советы аппараты эшенә житәкчелек итә;
- 10) район Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны координацияли;
- 11) Район Советы эшчәнлеген тәмин итүгә һәм тотуга район бюджетында каралган чыгымнар буенча акчаларны бүлүче булып тора;
- 12) Закон һәм әлеге Устав нигезендә гражданнарның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча район Советының хокукый актын кабул итүне оештыра;
- 13) район жирле үзидарә органнарының федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, башка федераль органнар, район территориясендә эшләүче Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән кирәкле хезмәттәшлеген тәмин итә;
- 14) район исеменнән дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләреннән жирле үзидарә органнары белән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында килешүләр һәм килешүләр, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән хезмәттәшлек итү һәм гамәлләрне координацияләү турында килешүләр һәм килешүләр төзи;
- 15) муниципаль хезмәткәрләреннән һәм район жирле үзидарә органнары хезмәткәрләреннән хезмәт хақы күләмен һәм шартларын билгели;
- 16) жирле үзидарә органнары тарафыннан жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү вәкаләтләрен һәм жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итә;
- 17) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән муниципаль район башлыклары карамагына кертелгән башка вәкаләтләренә, шулай ук әлеге устав, район Советы карарлары белән район башлыгы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыра.

39 нчы маддә. Район башлыгы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Район башлыгының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

- 1) үлем;
- 2) үз теләге белән отставкага китү;
- 3) "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" 2003 елның 06 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясына ярашлы рәвештә отставкага жибәү;
- 4) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясына ярашлы рәвештә вазифасыннан китү;
- 5) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтле дип танылу;
- 6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылу яки үлгән дип игълан итү;
- 7) аңа карата судның гаепләү карарының законлы көченә керүе;
- 8) Россия Федерациясеннән читтә даими яшәү урынына;
- 9) Россия Федерациясе гражданлыгын туктату, чит ил дәүләте гражданлыгын туктату - Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил гражданлыгын алырга яисә Чит ил гражданлыгы булган Россия Федерациясе гражданы Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы булмаган чит ил территориясендә Россия Федерациясе гражданының даими яшәү хокукын раслаучы яшәү рөхсәтен яисә башка документ алырга хокуклы, жирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы;
- 10) жирлекнең тиешле вәкилләкле органы депутаты буларак сайлаучылар тарафыннан кире чакыру;
- 11) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 13-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясының 4, 6

өлешләрәнә ярашлы рәвештә, шулай ук район бетерелгән очракта гамәлгә ашырыла торган районны үзгәртеп кору;

12) Район чикләре үзгәрү нәтижәсендә муниципаль берәмлек сайлаучылары санының 25 проценттан артыграк артуы;

13) сәламәтлек торышы буенча район башлыгы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра алмауның суд тәртибендә билгеләнгән;

14) гражданнарның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны чыгару вакытын бозу;

15) Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә үтәмәү.

2. Әлеге статьяның 1 нче өлешендәге 1 – 10, 13-15 пунктларында күрсәтелгән нигезләр буенча район башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, яңа район башлыгын сайлау район Советының яқынлашып килүче утырышында башкарыла.

3. Әгәр район башлыгының вәкаләтләре район Советы вәкаләтләре срогы тәмамлануга 6 ай кала вакытыннан алда туктатылса, район Советы карары буенча яңа район башлыгын сайлау үткәрелмәскә мөмкин.

40 нчы маддә. Район Башлыгы Урынбасары

1. Район башлыгы тәкъдиме буенча район Советы депутатлар арасынан район башлыгы урынбасары сайлана.

2. Район Советы депутаты район башлыгының сайланган урынбасары булып санала, әгәр аны сайлау өчен район Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысынан артыгы тавыш биргән булса.

3. Район башлыгы урынбасары район Советы Регламентында билгеләнгән бурычларны бүлүгә ярашлы рәвештә функцияләренә башкара, район Башлыгы йөкләмәләрен үти, ә аның вакытлыча булмавы (авыру яки отпуск белән бәйлә) яки үз бурычларын үтәү мөмкинлеген булмавы яки вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату очрагында район башлыгы вазифаларын башкара.

4. Район башлыгы район советына азат ителгән нигездә бер урынбасар сайларга тәкъдим итәргә хокуклы.

5. Район башлыгы урынбасарының вәкаләтләре әлеге уставның 26 статьясында каралган нигезләр буенча вакытыннан алда туктатыла.

6. Район башлыгы урынбасары теләсә кайсы вакытта район Советы инициативасы буенча яки район Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешеннән ким булмаган депутатлар төркеме таләбе буенча да вазифасыннан чакырылырга мөмкин. Район Башлыгы урынбасарын чакыртып алу турында карар район Советы депутатларының билгеләнгән санының күпчелек тавышы белән кабул ителә.

Район башлыгы урынбасары вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре әлеге устав белән федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә билгеләнә.

Ү бүлек. район башкарма комитеты

41 нче маддә. Районның башкарма комитеты районның жирле үзидарә башкарма-идарә органы

1. Районның башкарма комитеты районның жирле үзидарә башкарма-идарә органы булып тора.

2. Район Башкарма комитетының рәсми исеме "Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Башкарма комитеты".

3. Район башкарма комитеты район Советына, район башлыгына Хисап бирә һәм контрольдә тотала.

4. Районның Башкарма комитетында мөһер, район гербы һәм үз исеме белән бланклар, шулай ук Башкарма комитетка гражданлык хәле актларын дөүләт теркәвенә тапшырылган вәкаләтләренә гамәлгә ашыру өчен Россия Федерациясе гербы сурәтләнгән түгәрәк мөһер бар.

5. Район Башкарма комитеты эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә район бюджетында аерым юл белән карала.

42 нче маддә. Район Башкарма комитеты структурасы

1. Башкарма комитет структурасы Башкарма комитет житәкчесе тәкъдиме буенча район Советы тарафыннан раслана.
2. Район Башкарма комитеты структурасына Башкарма комитет житәкчесе, аның урынбасарлары, Башкарма комитетның тармак (функциональ) һәм территорияль органнары керә. Район Башкарма комитеты аппаратына кермәгән Башкарма комитетның структур бүлекчәләре мөстәкыйль юридик затлар була ала.
3. Район Башкарма комитетының структур бүлекчәләре район Советы тарафыннан расланган нигезләмәләр нигезендә эш итә.
4. Район Башкарма комитеты эшчәнлегенә булышлык күрсәтү, аның компетенциясенә кертелгән жирле әһәмияткәгә мәсьәләләргә хәл итү буенча бурычларны килештерелгән хәл итү өчен, район Башкарма комитеты каршында Башкарма комитет житәкчесе карары белән координацион, эксперт һәм башка киңәш (консультатив) органнар оештырылырга мөмкин. Күрсәтелгән органнар район Башкарма комитеты структурасына керми. Аларда эш ижтимагый нигездә башкарыла

. 43 нче маддә. Башкарма комитетның вәкаләтләре

1. Район башкарма комитеты:

1) планлаштыру, бюджет, финанс һәм исәп өлкәсендә:

- район бюджеты проекты (бюджет проекты һәм урта сроклы финанс планы) төзүне тәмин итә;

район Советына раслау өчен кирәкле документлар һәм материаллар белән район бюджеты проекты (бюджет проекты һәм урта сроклы финанс планы) кертә;

Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә бюджетара трансфертларны бүлү методикаларын һәм (яки) бирү тәртибен эшли һәм раслый;

- район бюджетын үтәүне һәм бюджет хисабын төзүне тәмин итә, район бюджеты үтәлеше турында хисапны район Советына раслау өчен тапшыра;

муниципаль бурычны идарә итүне тәмин итә;

- районның комплекслы социаль-икътисади үсеше планнары һәм программалары проектларын эшләүне тәмин итә;

- район бюджетын үтәүне, районның комплекслы социаль-икътисади үсеше планнарын һәм программаларын үтәүне оештыра;

- районның комплекслы социаль-икътисади үсеше планнары һәм программалары үтәлеше турында хисаплар эзерләүне тәмин итә;

- районның икътисади һәм социаль өлкәсе торышын билгеләүче статистик күрсәткечләр жыюны һәм күрсәтелгән мәгълүматларны дәүләт хакимияте органнарына законнарда билгеләнгән тәртиптә тапшыруны оештыра;

- район бюджеты акчалары хисабына торак пунктларның бюджет тәмин ителеше дәрәжәләрен тигезләүне тәмин итә;

2) муниципаль милек белән идарә итү, район территориясендәге предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:

- районның муниципаль милеккә булган мөлкәт белән идарә итә, муниципаль милек объектларын булдыру, сатып алу, куллану, боерык бирү һәм арендау мәсьәләләрен хәл итә (Әгәр район Советы карары белән башкасы билгеләнмәгән булса);

- муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләргә тарифларны раслый, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан башкарыла торган эшләргә раслый, Әгәр федераль законнарда башкасы каралмаган булса, Муниципаль казна учреждениеләре эшчәнлеген финанс белән тәмин итә һәм муниципаль биремне бюджет һәм автономияле муниципаль учреждениеләр тарафыннан үтәүне финанс белән тәмин итә, шулай ук муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алуны гамәлгә ашыра;

муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән районның икътисади һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында килешүләр төзи; район территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр булдыруга ярдәм итә;

районның хезмэт күрсәтелә торган административ участогында эшләү өчен участок полициясе вәкаләтлесе вазифасын биләүче хезмәткәргә бина бирә;

2017 елның 1 гыйнварына кадәр полиция участок вәкаләтлесе вазифасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына хезмәткәрнең күрсәтелгән вазифа буенча бурычларын үтәү чорына торак бина бирә;

3) территорияль планлаштыру, жирне һәм башка табигый ресурсларны куллану, әйләнә-тирә табигый мохитне саклау өлкәсендә:

район Советына районның территорияль планлаштыру документлары, районның башка шәһәр төзелеше документлары проектларын эшли һәм раслауга кертә һәм аларны гамәлгә ашыруны тәмин итә;

район территориясендә башкарыла торган шәһәр төзелеше эшчәнлеген тәмин итүнең мәгълүмати системаларын алып баруны, муниципаль ихтыяжлар өчен район чикләрендә жир участокларын резервлауны һәм алуны гамәлгә ашыра;

- әйләнә-тирә мохитне саклау буенча Поселокара характердагы чаралар оештыра;

- көнкүреш һәм сәнэгать калдыкларын утильләштерүне һәм эшкәртүне оештыра;

район территориясендә дөвалау-сәләмәтләндрү урыннарын һәм жирле әһәмияттәге курортларны булдыра, үстерә һәм тәмин итә, жирле әһәмияттәге аеруча саклана торган табигый территорияләрне куллану һәм саклау өлкәсендә муниципаль контроль гамәлгә ашыра;

муниципаль урман контролен гамәлгә ашыра;

- район ихтыяжлары өчен ясалма жир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрне башкаруны тәмин итә, федераль закон нигезендә ясалма жир кишәрлеге төзү турында килешү төзү хокукына ачык аукцион үткәрә;

районның торак пунктлар арасындагы территориясендә муниципаль жир контролен гамәлгә ашыра;

2007 елның 24 июлендәге 221-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә Комплекслы кадастр эшләрне башкаруны һәм территория планы картасын раслауны оештыра;

4) Төзелеш, транспорт һәм элемтә өлкәсендә:

- район чикләрендә торак пунктлар чикләреннән тыш жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген гамәлгә ашыруны тәмин итә, район чикләрендә торак пунктлар чикләреннән тыш жирле әһәмияттәге автомобиль юлларының саклануын муниципаль контрольдә тотта, аларда юл хәрәкәте иминлеген тәмин итә, шулай ук Россия Федерациясе законнары нигезендә автомобиль юлларын куллану һәм юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра;

- халыкка транспорт хезмәтләре күрсәтү өчен шартлар тудыра һәм район чикләрендәге торак пунктлар арасында халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыруны тәмин итә;

район чикләрендәге торак пунктлар арасында халыкка хезмэт күрсәтүче маршрутларны, хәрәкәт графигын, жәмәгать транспорты тукталыш урыннарын раслый яки килештерә;

район чикләрендәге торак пунктлар чикләреннән тыш жәмәгать транспорты тукталышлары өчен бүлеп бирелгән урыннарны төзекләндрүне тәмин итә;

- торак пунктларны элемтә хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра;

-Адреслашу объектларына адреслар бирүне, адресларны үзгәртүне, юкка чыгаруны, урам-юл челтәре элементларына исемнәр бирүне (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, төбәк яки муниципаль-ара әһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), районның торак пунктлар арасындагы территориясе чикләрендәге планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирүне, мондый исемнәрне үзгәртүне, юкка чыгаруны, дәүләт адреслар реестрында мәгълүмат урнаштыруны тәмин итә;

5) торак-коммуналь, көнкүреш, сүдә һәм башка хезмэт күрсәтү өлкәсендә, шулай ук төзекләндрү һәм авыл хужалыгы өлкәсендә:

- энергияне сак тоту һәм энергетик нәтижәлелекне арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны тормышка ашыра, район чикләрендә муниципаль торак фондын тәшкил итүче күп фатирлы йортларны, биналарны энергетик тикшерү үткәрүне оештыра;

энергияне саклау һәм энергия нәтижәлелеген арттыру турында законнарда каралган башка чараларны оештыра һәм үткәрә;

район чикләрендә Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә торак пунктларны электр һәм газ белән тәмин итүне оештыра;

район составына керүче торак пунктларны жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра;

халыкка Поселокара китапханәләр белән китапханә хезмәте күрсәтүне, аларның китапханә фондларын тулыландыруны һәм саклауны тәмин итүне оештыра;

ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм Поселокара жирләү урыннарын тотуны тәмин итә;

район составына керүче торак пунктларда жирле традицион халык сәнгать ижатын үстерү өчен шартлар тудыра;

район составына керүче торак пунктларны ял оештыру буенча хезмәтләр һәм мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыруны тәмин итә;

- торак пунктларда авыл хужалыгы житештерүен үстерү, авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү өчен шартлар тудыра, Кече һәм урта эшқуарлыкны үстерүгә ярдәм итә, социаль юнәлешле коммерцияле булмаган оешмаларга, хәйрия эшчәнлегенә һәм иреклелеккә ярдәм күрсәтә;

район территориясендә физик культура һәм массакуләм спортны үстерүне тәмин итә, районның рәсми физкультура-сәламәтләндрү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыра;

- коммуналь инфраструктура системасына тоташуга тарифларны, коммуналь комплекс оешмаларының тоташуга тарифларын, коммуналь комплекс оешмаларының товарларына һәм хезмәтләренә тарифларга өстәмәләренә, кулланучылар өчен бәяләргә (тарифларга) өстәмәләренә көйли;

- «жылылык белән тәмин итү турында»гы Федераль законда каралган жылылык белән тәмин итүне оештыру вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

су белән тәмин итү һәм су чыгару өлкәсендә «су белән тәмин итү һәм су чыгару турында»Федераль законда каралган вәкаләтләренә гамәлгә ашыра;

- реклама конструкцияләрен урнаштыру схемаларын раслый, район территориясендә реклама конструкцияләрен урнаштыруга һәм эксплуатацияләүгә рөхсәт бирә, мондый рөхсәтләренә гамәлдән чыгара, район территориясендә үз белдеге белән урнаштырылган реклама конструкцияләрен демонтажлау турында күрсәтмәләр бирә, алар 2006 елның 13 мартындагы 38-ФЗ номерлы «реклама турында»гы Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла;

б) Мәгариф һәм сәламәтлек саклау өлкәсендә:

- муниципаль белем бирү оешмаларында төп гомуми белем бирү программалары буенча һәркемгә ачык һәм түләүсез мәктәпкәчә, башлангыч гомуми, төп гомуми, урта гомуми белем бирүне оештыра (федераль дәүләт белем бирү стандартларына ярашлы рәвештә төп гомуми белем бирү программаларын гамәлгә ашыруны финанс белән тәмин итү вәкаләтләрен исәпкә алмаганда), муниципаль белем бирү оешмаларында балаларга өстәмә белем бирүне оештыра (балаларга өстәмә белем бирүне исәпкә алмаганда, аны финанс белән тәмин итү Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары тарафыннан башкарыла), балаларны карау һәм карау, балаларны муниципаль белем бирү оешмаларында тоту өчен шартлар тудыра, шулай ук балаларның каникул вакытында ял итүен оештыра;

- муниципаль мәгариф оешмалары биналарын һәм корылмаларын тотуны, аларга якын территорияләренә төзекләндерүне тәмин итә;

- мәктәпкәчә, башлангыч гомуми, төп гомуми һәм урта гомуми белем бирү программалары буенча укырга тиешле балаларны исәпкә ала, муниципаль белем бирү оешмаларын районның конкрет территорияләренә беркетә;

муниципаль белем бирү оешмаларын булдыра, үзгәртеп оештыра, бетерә (муниципаль районнарның жирле үзидарә органнары тарафыннан югары белем бирү муниципаль белем бирү оешмаларын булдырудан тыш), муниципаль белем бирү оешмаларын оештыручы функцияләрен һәм вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

-район территориясендә Халыкка медицина ярдәме күрсәтү өчен шартлар тудыра (Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан расланган аерым территорияләр халкын медик-санитар тәмин итү функцияләрен башкаручы башкарма хакимиятнең федераль органы

карамагындагы медицина оешмаларында медицина ярдәме белән тәэмин ителә торган территорияләр исемлегенә кертелгән торак пунктлар территорияләрен исәпкә алмаганда) гражданнарга түләүсез медицина ярдәме күрсәтүнең дөүләт гарантияләре территориаль программасы нигезендә;

балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча Поселокара характердагы чаралар оештыра һәм гамәлгә ашыра;

- жирле үзидарәнең сайлап куелган вазыйфай затларына, жирле үзидарәнең сайлап куелган органнары эгъзаларына, район Советы депутатларына, муниципаль хезмәткәрләргә һәм учреждениеләр хезмәткәрләренә һөнәри белем һәм өстәмә һөнәри белем бирүне оештыра;

7) гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәэмин итү, Халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә:

- район территориясендә законнарны, дөүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнары актларын үтәүне, гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәэмин итә;

- билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән жирле үзидарә хокукларын бозучы судта яки арбитраж судында дөүләт хакимияте органнары һәм дөүләт вазыйфай затлары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмаларның актларын шикаять итә;

Муниципаль милиция тарафыннан жәмәгать тәртибен саклауны оештыруны тәэмин итә;

- район территориясендә гадәттән тыш хәлләр нәтижәләрен кисәтүдә һәм бетерүдә катнаша;

- территориаль оборона һәм гражданнар оборонасы, халыкны һәм район территориясен табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау буенча чараларны оештыра һәм гамәлгә ашыруны тәэмин итә; гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен жирле финанс һәм матди ресурслар резервларын булдыруны тәэмин итә;

- район территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацияләү буенча чаралар оештыра һәм гамәлгә ашыра;

үз вәкаләтләре чикләрендә һәм билгеләнгән тәртиптә халыкка гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы яки барлыкка килү турында вакытында хәбәр итүне һәм мәгълүмат бирүне тәэмин итә;

- су объектларында кешеләрнең иминлеген тәэмин итү, аларның тормышын һәм сәламәтлеген саклау чараларын гамәлгә ашыруны тәэмин итә;

-жирле референдум әзерләүне һәм үткәрүне, район чикләрен үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне оештыру һәм матди-техник тәэмин итүне гамәлгә ашыра;

үз вәкаләтләре чикләрендә терроризм һәм экстремизмны профилактикалау, шулай ук район территориясендә терроризм һәм экстремизм күренешләренең нәтижәләрен минимальләштерү һәм (яки) бетерү буенча чаралар күрүне тәэмин итә;

- район чикләрендә коррупциягә каршы тору чараларын гамәлгә ашыра;

- милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, район территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен үстерүгә, милли азчылыklarның хокукларын гамәлгә ашыруга, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясен тәэмин итүгә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чаралар эшли һәм гамәлгә ашыра;

7.1.) терроризмга каршы тору өлкәсендә, терроризмны профилактикалауда катнашу буенча жирле әһәмиятгә мәсьәләләрне хәл иткәндә, шулай ук аның нәтижәләрен минимальләштерүдә һәм (яки) бетерүдә:

терроризмны профилактикалау, шулай ук аның нәтижәләрен киметү һәм (яки) бетерү өлкәсендә муниципаль программалар эшләнә һәм гамәлгә ашырыла;

- муниципаль берәмлекләрдә терроризмның асылын һәм аның ижтимагый куркынычын аңлату, шулай ук гражданнарда терроризм идеологиясен кабул итмәүне формалаштыру, шул исәптән мәгълүмати материаллар, басма продукция тарату, аңлату эшләре һәм башка чаралар үткәрү буенча мәгълүмати-пропаганда чаралары оештырыла һәм үткәрелә;

- терроризмны профилактикалау, шулай ук федераль башкарма хакимият органнары һәм (яки) Татарстан Республикасы башкарма хакимият органнары тарафыннан оештырылган аның нәтижәләрен киметү һәм (яки) бетерү чараларында катнашалар;

- муниципаль милектә яки жирле үзидарә органнары карамагында булган объектларның террорчылыкка каршы саклану таләпләрен үтәүне тәмин итәләр;

- терроризмны профилактикалауда катнашу, шулай ук аның нәтижәләрен киметү һәм (яки) бетерү мәсьәләләре буенча Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарына тәкъдимнәр жиберәләр;

терроризмны профилактикалауда, шулай ук аның нәтижәләрен киметүдә һәм (яки) бетерүдә катнашу буенча жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча башка вәкаләтләр гамәлгә ашыралар;

8) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән районның жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә:

- федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә районның жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен тапшырылган матди һәм финанс чараларын исәпкә ала һәм тиешле файдалануны тәмин итә;

- тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен тиешле федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашыру турында хисаплар тапшыра;

- район Советы карарларына ярашлы рәвештә бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен районның жирле үзидарә органнары карамагындагы Матди ресурслардан һәм финанс чараларыннан өстәмә файдалануны тәмин итә;

- Россия Федерациясе Су законнары белән билгеләнгән чикләрдә су объектлары хужасының вәкаләтләрен гамәлгә ашыра, гомуми файдаланудагы су объектларын шәхси һәм көнкүреш ихтияжлары өчен куллану кагыйдәләрен билгели, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буйларына иреккә керүен тәмин итә;

9) башка вәкаләтләр:

- муниципаль хезмәтләр реестрын формалаштыру һәм алып бару тәртибен билгели;

муниципаль архивны, шул исәптән торак пунктларның архив фондларын саклауны формалаштыра һәм үз эченә ала;

үз вәкаләтләре чикләрендә федераль законнарга ярашлы рәвештә халыкара һәм тышкы икътисади элементләрне гамәлгә ашыра;

районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләре буенча башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра, законнар, әлеге Устав, район Советы карарлары белән район Советы, район башлыгы яки районның башка жирле үзидарә органнары компетенциясенә кертелгән вәкаләтләрдән тыш.

2. Башкарма комитет жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә карамаган мәсьәләләрне хәл итү буенча түбәндәге вәкаләтләрне гамәлгә ашыра:

1) Район музейларын булдыра;

2) опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыруда катнаша;

3) район территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләрнең хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;

4) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм район территориясендә милләтләр арасындагы мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм күрсәтә;

5) туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;

6) кеше хокукларын тәмин итүне жәмәгать контролендә тотучы жәмәгать күзәтү комиссияләренә һәм мәжбүри тоту урыннарында булган кешеләргә ярдәм күрсәтә;

7) инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидларның ижтимагый берләшмәләре тарафыннан «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтә;

8) «кан һәм аның компонентлары донорлыгы турында»гы Федераль законда каралган чараларны гамәлгә ашыра;

9) торак пунктлар арасында урнашкан торак пунктта нотариус булмаган очракта, законнарда каралган нотариаль гамәлләр башкаруны оештыра;

10) федераль законнар белән билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда оешмаларның хезмәт күрсәтү сыйфатын бәйсез бәяләүне оештыру өчен шартлар тудыра.

3. Районның башкарма комитеты Муниципаль контрольне гамәлгә ашыруга вәкаләтле орган булып тора.

Район Башкарма комитетының муниципаль контроль өлкәсендәге вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

- 1) Тиешле территориядә муниципаль контроль оештыру һәм гамәлгә ашыру;
- 2) жирле үзидарә органнарына гамәлгә ашыру вәкаләтләре бирелгән төбәк дөүләт контролен (күзәтчелеген) оештыру һәм гамәлгә ашыру;
- 3) тиешле эшчәнлек өлкәләрендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыруның административ регламентларын эшләү. Күрсәтелгән административ регламентларны эшләү һәм кабул итү Татарстан Республикасының норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә башкарыла;
- 4) тиешле эшчәнлек өлкәләрендә муниципаль контрольнең нәтижәләлеген мониторинглауны оештыру һәм үткәру, аның күрсәткечләре һәм методикасы Россия Федерациясә Хөкүмәте тарафыннан раслана;
- 5) федераль законнарда, законнарда һәм Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актларында каралган башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыру.

Муниципаль контрольне турыдан-туры гамәлгә ашыру буенча функцияләр мондый органнарның статусын билгеләүче хокукый актларга ярашлы рәвештә район Башкарма комитеты органнарына йөкләнергә мөмкин.

«Дөүләт контролен (күзәтчелеген) һәм муниципаль контрольне гамәлгә ашырганда юридик затларның һәм шәхси эшмәкәрләренң хокукларын яклау турында» 2008 елның 26 декабрәндәге 294-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре муниципаль контрольне гамәлгә ашыру, юридик затларның, шәхси эшмәкәрләренң хокукларын яклау белән бәйлә мөнәсәбәтләргә карата кулланыла.

44 нче маддә. Район Башкарма комитеты житәкчесә

1. Район башкарма комитетын Башкарма комитет житәкчесә житәкли.
2. Район Башкарма комитеты житәкчесә-районның жирле үзидарәсә вазифаи заты, ул әлегә вазифага контракт буенча билгеләнә.
3. Район Башкарма комитеты житәкчесә үз вәкаләтләрен даими нигездә башкара.
4. Аерым оештыру-идарә итү функцияләрен башкару өчен район Башкарма комитеты житәкчесә урынбасарлары бар. Район Башкарма комитеты житәкчесә вакытлыча булмаганда (авыру яки ялга чыгу сәбәпле) яки аның үз бурычларын үтәвә мөмкин булмаганда яки вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, аның вәкаләтләрен билгеләнгән бурычлар бүленешә нигезендә район Башкарма комитеты житәкчесә урынбасарларының берсә башкара.
5. Район Башкарма комитеты житәкчесә 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы «Коррупциягә каршы тору турында» гы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләренә һәм тыюларны үтәргә һәм бурычларны үтәргә тиеш.

45 нче маддә. Район Башкарма комитеты житәкчесә билгеләү тәртибе

1. Район Башкарма комитеты житәкчесә конкурс нигезендә билгеләнә.
2. Район Башкарма комитеты житәкчесә өчен контракт шартлары район Советы тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга кагылышлы өлешендә һәм Татарстан Республикасы законы белән федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга кагылышлы өлешендә раслана.
3. Район Башкарма комитеты житәкчесә вазифасына кандидатлар:
  - "дөүләт һәм муниципаль идарә" белгечлегә буенча югары һөнәри белем яки район Советы карары белән билгеләнә торган белгечлек буенча башка югары һөнәри белем;
  - тиешле вазыйфаи төркемдәге муниципаль хезмәтнең муниципаль вазыйфаларында яки аларга тиңләштерелгән дөүләт граждан хезмәте вазыйфаларында муниципаль хезмәт стажы ким дигәндә ике ел яки белгечлек буенча кимендә биш ел эш стажы;

житәкче, оешма житәкчесе урынбасары, дәүләт органы, жирле үзидарә органы, шулай ук аларның структур бүлекчәләре житәкчәләре вазифаларында кимендә биш ел идарә итү эшчәнлегә тәҗрибәсе;

- район Советы карары белән билгеләнгән Башкарма комитет житәкчесе вазифаларын башкару өчен кирәкле күләмдә эшлекле сыйфатлар һәм күнекмәләр.

4. Район Башкарма комитеты житәкчесе вазифасын биләүгә Конкурс элегә Устав һәм район Советы карары белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

5. Конкурс шартлары, аны үткәрү датасы, вакыты һәм урыны турында мәгълүматлар, контракт проекты масса күләм мәгълүмат чараларында конкурс уздырылачак көнгә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча бастырылырга тиеш.

6. Конкурс үткәрү өчен Конкурс комиссиясе оештырыла. Конкурс комиссиясе эгъзаларының гомуми санын район Советы билгели.

7. Конкурс комиссиясе эгъзаларының яртысын район Советы, ә икенче яртысын Татарстан Республикасы Президенты билгели.

8. Кеше район Башкарма комитеты житәкчесе вазифасына район Советы тарафыннан конкурс комиссиясе тәкъдим иткән кандидатлар арасынан билгеләнә. Район Башкарма комитеты житәкчесе вазифасына билгеләү турындагы карар район Советы утырышында район башлыгы тәкъдиме буенча конкурс комиссиясе тәкъдим иткән кандидатлар арасынан депутатларның гади күпчелек тавышы белән кабул ителә.

9. Район Башкарма комитеты житәкчесе белән Контракт район башлыгы тарафыннан төзелә.

Район Башкарма комитеты житәкчесе белән Контракт район Советы вәкаләтләре срогына төзелә, ул кешене район Башкарма комитеты житәкчесе вазифасына билгеләү турында Карар кабул итә (яңа чакырылыш район Советы эшли башлаган көнгә кадәр), әмма ике елдан да ким түгел.

9.1. Үз вәкаләтләрен контракт нигезендә гамәлгә ашыручы район Башкарма комитеты житәкчесе:

- 1) Район Советына хисап бирә һәм контрольдә тотат;
- 2) район советына үз эшчәнлегә һәм Башкарма комитет эшчәнлегә нәтиҗәләре, шул исәптән район Советы куйган мәсьәләләргә хәл итү турында еллык хисаплар тапшыра;
- 3) район Башкарма комитетының жирле эһәмияттәге мәсьәләләргә һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итә.

46 нчы маддә. Район Башкарма комитеты житәкчесенең вәкаләтләре срогы

1. Башкарма комитет житәкчесе белән Контракт район Советы вәкаләтләре срогына төзелә, ул Башкарма комитет житәкчесе вазифасына кешене яңа чакырылыш район Советы эшли башлаган көнгә кадәр билгеләү турында Карар кабул итә, әмма ике елдан да ким түгел.

2. Район Советы вәкаләтләре срогы тәмамлангач, район Башкарма комитеты житәкчесе билгеләнгән тәртиптә район Башкарма комитетының яңа житәкчесе билгеләнгәнчә үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны дәвам итә.

47 нче маддә. Башкарма комитет Житәкчесе вәкаләтләре

Башкарма комитет житәкчесе:

- 1) район Башкарма комитеты эшчәнлегенә бер башлылык принципларында житәкчелек итә һәм район Башкарма комитетының үз компетенциясенә кергән вәкаләтләрен үтәвә өчен шәхси җаваплылык тотат;
- 2) район Советы, район Башлыгы, районның башка жирле үзидарә органнары һәм башка муниципаль берәмлекләр, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә районның башкарма комитетын тәкъдим итә;
- 3) район Советы каравына район бюджеты проектларын һәм аның үтәләше турында хисапларны тәкъдим итә;
- 4) район Советына районның комплекслы социаль-иқътисади үсеше планнары һәм программалары проектларын һәм аларның үтәләше турында хисапларны тәкъдим итә;

- 5) район Советына раслау өчен Башкарма комитет структурасы проектын кертә, район Башкарма комитетының штат расписаниесен хезмәткәрләрнең чик саны һәм хезмәт хакы фонды тарафыннан билгеләнгән расланган структурага ярашлы рәвештә раслый;
- 6) район башлыгы белән килешү буенча Башкарма комитет житәкчесе урынбасарларын билгели һәм вазифаларыннан азат итә, алар арасында бурычларны бүлөп бирә, муниципаль хезмәткәрләрне һәм район Башкарма комитетының башка хезмәткәрләрне вазифага билгели һәм вазифадан азат итә, аларның эшчәнлеген контрольдә тотып, аларга карата дөртләнделерү һәм дисциплинар җаваплылык чараларын куллана;
- 7) үз вәкаләтләре чикләрендә расланган бюджетка ярашлы рәвештә район акчалары белән идарә итә;
- 8) район Башкарма комитеты тарафыннан районның җирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрне гамәлгә ашыруны тәмин итә, аларның үтәлеше өчен шәхси җаваплылык тотып; тиешле законнар нигезендә һәм үтәлеше буенча тапшырылган дөүләт вәкаләтләрне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара;
- 9) район Башкарма комитеты компетенциясенә караган җирле эһәмияттәге мәсьәләләр буенча хокукый актлар, шулай ук район Башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар чыгара;
- 10) елга бер тапкырдан да сирәгрәк яки район башлыгы, район Советы таләбе буенча район советына үз эшчәнлегенә һәм район Башкарма комитеты эшчәнлегенә турында хисаплар тапшыра;
- 11) Район Башкарма комитеты эшчәнлегенә турында халыкка даими хәбәр итә, район Башкарма комитеты хезмәткәрләре тарафыннан гражданның кабул итүне оештыра, айга бер тапкырдан да сирәгрәк гражданның шәхси кабул итүне гамәлгә ашыра, гражданның тәкъдимнәрен, гаризаларын һәм шикаятләрен карый, алар буенча карарлар кабул итә;
- 12) дөүләт һәм башка органнарда район мәнфәгатләрен тәмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, район Башкарма комитеты исемнән судка гаризалар бирә, ышаныч кәгазьләре бирә;
- 13) Район Башкарма комитеты органнары турында нигезләмәләр проектларын район Советына раслау өчен тәкъдим итә;
- 14) Район Советы билгеләгән тәртиптә район Башкарма комитеты органнары житәкчеләрен билгели һәм вазифаларыннан азат итә;
- 15) законнар, әлегә Устав, район Советы карарлары һәм төзелгән контракт нигезендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

48 нче маддә. Район Башкарма комитеты житәкчесе вәкаләтләрне вакытыннан алда туктату

1. Район Башкарма комитеты житәкчесе вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

- 1) үлем;
- 2) үз теләге белән отставкага китү;
- 3) әлегә статьяның 2 өлешен нигезендә контрактны өзү;
- 4) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясына ярашлы рәвештә вазифасыннан китү;
- 5) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтле дип танылу;
- 6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылу яки үлгән дип игълан итү;
- 7) аңа карата судның гаепләү карарының законлы көченә керүе;
- 8) Россия Федерациясеннән читтә даими яшәү урынына;
- 9) Россия Федерациясе гражданның туктату, чит ил дөүләте гражданның туктату – Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы, аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланьрга, чит ил гражданның алырга яисә Чит ил гражданның булган Россия Федерациясе гражданы Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы булмаган чит ил территориясендә Россия Федерациясе гражданының даими яшәү хокукын раслаучы яшәү рөхсәтен яисә башка документ алырга хокукы, җирле үзидарә органнарына сайланьрга хокукы;

10) хәрби хезмәткә чакыру яки аны алмаштырган альтернатив гражданлык хезмәтенә жибәрү;

11) районны гамәлдәге законнарға ярашлы рәвештә үзгәртеп кору яки районны бетерү;

12) Район чикләре үзгәрү нәтижәсендә район сайлаучылары санының 25 проценттан артыграк артуы.

13) гражданның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны чыгару вакытын бозу;

14) муниципаль берәмлек башлыгы, Башкарма комитет житәкчесе вәкаләтләрән башкаручы вазифасына керешү.

2. Башкарма комитет житәкчесе белән Контракт якларның килешүе буенча яки гариза нигезендә суд тәртибендә өзелергә мөмкин:

1) Район Советы яки район башлыгы жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итүгә кагылышлы өлештә контракт шартларын бозуга бәйле рәвештә, шулай ук законнарда билгеләнгән чикләүләрне үтәмәүгә бәйле рәвештә;

2) Татарстан Республикасы Президенты – Федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән районның жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрән гамәлгә ашыруга кагылышлы өлештәге контракт шартларын бозуга бәйле рәвештә, шулай ук законнарда билгеләнгән чикләүләрне үтәмәүгә бәйле рәвештә;

3) Башкарма комитет житәкчесе-районның жирле үзидарә органнары һәм (яки) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары тарафыннан контракт шартларын бозуга бәйле рәвештә.

VI бүлек. РАЙОН СОВЕТЫ, РАЙОН БАШЛЫГЫ ҺӘМ РАЙОН БАШКАРМА КОМИТЕТЫ МӨНӘСӘБӘТЛӘРЕ

49 нчы маддә. Район Советы, район башлыгы һәм район Башкарма комитеты үзара хезмәттәшлеге нигезләре

1. Әлеге уставта билгеләнгән вәкаләтләрне бүлүгә ярашлы рәвештә, район Советы, район башлыгы һәм район Башкарма комитеты үз вәкаләтләрән мөстәкыйль рәвештә башкаралар.

2. Район Советы һәм район Башкарма комитеты районның икътисади һәм социаль үсеше процессын нәтижәле идарә итү һәм аның халкы мәнфәгатьләрендә законнарда, әлеге уставта билгеләнгән формаларда үзара хезмәттәшлек итәргә тиеш.

3. Район Советы һәм район Башкарма комитеты кабул ителгән хокукый актларны алар имзаланганнан соң жиде көн эчендә бер-берсенә жибәрәләр.

4. Район Советы, район башлыгы район Башкарма комитеты житәкчесенә район Башкарма комитеты житәкчесенә, район башкарма комитетының башка вазифаи затларының хокукый актларын кабул итү, гамәлдән чыгару, үзгәртү турында тәкъдим белән мөрәжәгать итәргә, шулай ук аларны суд тәртибендә шикаять итәргә хокуклы.

5. Район Башкарма комитеты житәкчесе район Советына, район башлыгына район Советының, район башлыгының хокукый актларын кабул итү, гамәлдән чыгару, үзгәртү турында тәкъдим белән мөрәжәгать итәргә, шулай ук аларны суд тәртибендә шикаять итәргә хокуклы.

6. Район башлыгы район Башкарма комитеты житәкчесенә район Советының эш планнарын һәм район Советы карарлары проектларын район Советы Регламентында билгеләнгән тәртиптә жибәрә.

7. Район Советы утырышларында, аның органнары утырышларында, район башлыгы үткәргән утырышларда район Башкарма комитеты житәкчесе, аның урынбасарлары яки алар вәкаләтле затлар киңәшмә тавышы хокукы белән катнашырга хокуклы. Район Башкарма комитеты вазифаи затлары язма чакыру булганда район Советы утырышында катнашырга тиеш.

8. Район Башкарма комитеты житәкчесе үткәргән утырышларда район башлыгы, район Советы депутатлары катнашырга хокуклы.

50 нче маддә. Районның жирле үзидарә органнары арасындагы бәхәсләрне хәл итү

Районның жирле үзидарэ органнары арасында аларның вәкаләтләрән гамәлгә ашыру мәсәләләре буенча бәхәсләр килешү процедураларын үткәрү юлы белән яки суд тәртибендә хәл ителә.

VII бүлек. РАЙОННЫҢ БАШКА ЖИРЛЕ ҮЗИДАРЭ ОРГАННАРЫ

51 нче маддә. Районның контроль-хисап палатасы

1. Районның контроль-хисап палатасы даими эшләүче тышкы муниципаль финанс контроле органы булып тора һәм район Советы тарафыннан төзелә.
2. Районның контроль-хисап палатасы рәис һәм аудитордан тора.
3. Районның Контроль-хисап палатасы рәисе район Советы тарафыннан район Советы вәкаләтләре срогына билгеләнә.

Районның Контроль-хисап палатасы рәисе вазифасына кандидатлар турында тәкъдимнәр район Советына чыгарыла:

- 1) Район Советы рәисе (район башлыгы);
- 2) район Советы депутатлары билгеләгән санның өчтән бер өлешеннән ким булмаган өлеше депутатлар.

Контроль-хисап палатасы рәисе вазифасына кандидатлар район Советына Контроль-хисап палатасының гамәлдәге Рәисе вәкаләтләре тәмамлануга ике айдан да соңга калмыйча тәкъдим ителә.

Районның Контроль-хисап палатасын оештыру һәм эшчәнлек тәртибе, вәкаләтләре Россия Федерациясенә Бюджет кодексы белән «Россия Федерациясе субъектларының һәм муниципаль берәмлекләренә контроль-хисап органнарын оештыруның һәм эшчәнлегенә гомуми принциплары турында» 2011 елның 7 февралендәге 6-ФЗ номерлы, «Россия Федерациясендә жирле үзидарэ оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдендәге 131-ФЗ номерлы федераль законнар, башка федераль законнар һәм башка норматив законнар белән билгеләнә. Россия Федерациясенә хокукый актлары, район Советы тарафыннан расланган районның Контроль-хисап палатасы турында нигезләмә, башка муниципаль норматив хокукый актлар белән.

Федераль законнарда билгеләнгән очрактарда һәм тәртиптә районның Контроль-хисап палатасы оешмасын һәм эшчәнлеген хокукый жайга салу шулай ук Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

52 нче маддә. Районның финанс-бюджет палатасы

1. Районның финанс-бюджет палатасы даими эшләүче жирле үзидарэ органы булып тора, ул район бюджетын үтәүне, район бюджеты проектларын һәм аның үтәлеше турында хисап төзүне гамәлгә ашыра.

Районның финанс-бюджет Палатасы районның Башкарма комитетына хисап бирә.

2. Районның финанс-бюджет палатасында мөһер, район гербы һәм үз исеме белән бланклар бар.
3. Районның финанс-бюджет палатасы рәисе район башлыгы белән килешү буенча район Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан билгеләнә.
4. Районның финанс-бюджет палатасы эшчәнлеген тәэмин итү буенча чыгымнар Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә район бюджетында аерым юл белән карала.
5. Финанс-бюджет палатасы үз эшчәнлеген законнарга, әлеге Уставка һәм район Советы тарафыннан расланган Финанс-бюджет палатасы турында Нигезләмәгә ярашлы рәвештә алып бара.

53 нче маддә. Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы

Районның Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре Палатасы районның даими эшләүче жирле үзидарэ органы булып тора, үз вәкаләтләре чикләрендә муниципаль милек белән идарә итүне, шул исәптән район милкендәге жир участоклары, акцияләр, Хужалык жәмгыятьләренә устав капиталындагы өлешләр (вкладлар) белән идарә итүне гамәлгә ашыра.

Милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы район башкарма комитетына хисап бирә.

2. Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы рәисе район башлыгы белән килешү буенча район Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан билгеләнә.

3. Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы рәисе районның жирле үзидарәсе вазифалы кешесе булып тора, мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре Палатасы эшчәнлегенә житәкчелек итә һәм аның эшен оештыра.

4. Милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасының мөһере, район гербы һәм үз исеме белән бланклары бар.

5. Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы эшчәнлеген тәмин итү буенча чыгымнар район бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә аерым юл белән карала.

6. Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы үз эшчәнлеген законнарға, әлеге уставка һәм район Советы тарафыннан расланган мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы турында Нигезләмәгә ярашлы рәвештә алып бара.

VIII бүлек. САЙЛАУ КОМИССИЯСЕ

54 нче маддә. Районның сайлау комиссиясе

1. Районның сайлау комиссиясе муниципаль сайлаулар, жирле референдум, депутатны, жирле үзидарәнең сайлап куелган органы эгъзасын, жирле үзидарәнең сайлап куелган вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирүне, район чикләрен үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсәләләре буенча тавыш бирүне эзерләүне һәм үткәрүне оештыра.

Районның сайлау комиссиясе жирле үзидарә органнары структурасына керми.

2. Районның сайлау комиссиясе район Советы тарафыннан федераль законнарда, Татарстан Республикасы Сайлау кодексында билгеләнгән тәртиптә формалаштырыла.

3. Район сайлау комиссиясенә вәкаләтләре биш ел тәшкил итә.

4. Районның сайлау комиссиясе 8 эгъзадан тора һәм хәл иткүче тавыш бирү хокукына ия.

5. Район сайлау комиссиясе эшчәнлеген финанс белән тәмин итү район бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә аерым юл белән карала.

6. Районның сайлау комиссиясе вәкаләтләре, аның эшчәнлегенә тәртибе һәм гарантияләре федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав белән көйләнә. Район Советы мөрәжәгатә нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары буенча район сайлау комиссиясенә вәкаләтләре закон нигезендә территориаль сайлау комиссиясенә йөкләнергә мөмкин.

7. Район сайлау комиссиясе рәисе яшерен тавыш бирү юлы белән сайлау комиссиясе эгъзалары арасынан түбәндәгә тәртиптә сайлана:

1) Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе тәкъдиме булганда-Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе тәкъдиме буенча;

2) Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе тәкъдиме булмаган очракта – район сайлау комиссиясе эгъзалары тарафыннан хәл иткүче тавыш хокукы белән кертелгән тәкъдимнәр буенча.

Сайлау комиссиясе рәисе үз функцияләрен азат ителмәгән нигездә башкара.

IX бүлек. ГРАЖДАНЛЫК-ХОКУКЫЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ РАЙОННЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕ

55 нче маддә. Юридик зат хокукларына ия булган районның жирле үзидарә органнары

1. Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә юридик зат хокукларына район Советы, район Башкарма комитеты, районның финанс-бюджет Палатасы, районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы һәм районның Контроль-хисап палатасы бирелә.

2. Район Советы карары белән юридик зат хокуклары башка муниципаль органнарға, шулай ук район Башкарма комитеты структурасына ярашлы рәвештә аның аерым органнарына бирелергә мөмкин.

56 нчы маддә. Районның жирле үзидарә органнары юридик затлар буларак

1. Район башлыгы милек һәм башка хокуклар һәм бурычлар ала һәм гамәлгә ашыра, район Советы, район башлыгы, депутатлар эшчәнлеген тәмин итүгә юнәлдерелгән район бюджеты акчалары белән, шулай ук район Советына беркетелгән муниципаль милек белән идарә итү белән бәйлә рәвештә, судта ышанычсыз чыгыш ясыя.

2. Район исеменнән милек һәм башка хокукларны һәм бурычларны сатып алырга һәм гамәлгә ашырырга, район Башкарма комитеты житәкчесе ышанычсыз судта чыгыш ясарга мөмкин.

3. Районның юридик зат хокуклары бирелгән жирле үзидарә органнары идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре булып тора һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар сыйфатында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

57 нче маддә. Районның жирле үзидарә органнарын финанслау

1. Районның жирле үзидарә органнарын тотуга чыгымнарны финанслау район бюджетының үз керемнәре хисабына башкарыла.

2. Закон, әлеге Устав, район Советы карарлары белән каралган очракларда районның жирле үзидарә органнары эшчәнлеген тәмин итүгә чыгымнар Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә район бюджетында аерым юл белән карала.

Х бүлек. район башлыгының социаль һәм башка гарантияләре һәм РАЙОННЫҢ МУНИЦИПАЛЬ ВАЗЫЙФАЛАРЫН БИЛӘҮЧЕ БАШКА ЗАТЛАР

58 нче маддә. Район башлыгы һәм аның урынбасарлары, даими нигездә эшләүче район Советы депутатлары, башка вазифаи затлар эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләре

Район башлыгына һәм аның урынбасарларына, даими нигездә эшләүче район Советы депутатларына, башка вазифаи затларга бирелә торган социаль һәм башка гарантияләр «Татарстан Республикасында муниципаль берәмлек вәкиллеке органы депутаты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре турында» 2009 елның 12 февралендәге 15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм район Советы карарлары белән билгеләнә.

59 нчы маддә. Район башлыгы, район Советы депутатларының кагылышызлыгы гарантияләре

1. Район Советы депутатларының, район башлыгының хокуклары гарантияләре, аларны жинаять яки административ җаваплылыкка тартканда, тоткарлаганда, кулга алганда, тентүдә, сорау алуда, аларга карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр башкарганда, шулай ук депутатларга, алар биләгән торак һәм (яки) хезмәт бинасына, аларның багажына, шәхси һәм хезмәт урыннарына карата оператив-эзләү чаралары үткәргәндә транспорт чаралары, алар кулланган элемент чаралары, аларга караган документлар федераль законнар белән билгеләнә.

2. Федераль закон нигезендә район Советы депутаты, район Башлыгы тавыш бирүдә әйтелгән фикер, позиция һәм аларның статусына туры килгән башка гамәлләр өчен, шул исәптән вәкаләтләре срогы тәмамланганнан соң, жинаять яки административ җаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге Нигезләмә Район Советы депутаты, район башлыгы тарафыннан халык алдында мыскыллаулар, яла ягулар яки Федераль законда каралган башка хокук бозулар булган очракларга кагылмый ("Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 40 маддәсенә 9 өлеш).

XI бүлек. ОРГАННАР ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРНЫҢ ҖАВАПЛИЛЫГЫ РАЙОННЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘСЕ

60 нчы маддә. Район жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының җаваплылыгы
Районның жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары федераль законнарда ярашлы рәвештә район халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында җавап биреләр.

61 нче маддә. Район Советы депутатларының район халкы алдында җаваплылыгы

1. Район Советы депутатларының, шул исәптән район башлыгының, район халкы алдында җаваплылыгы тиешле депутатның аны сайлаган район халкының ышанычын югалтуы нәтижәсендә килә.

2. Ышанычын югалткан район Советы депутаты, шул исәптән район башлыгы, жирлекнен вәкиллеке органы депутаты буларак, федераль законнарда билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә кире чакырылырга мөмкин.

62 нче маддә. Районның жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының дәүләт алдында җаваплылыгы

Федераль закон нигезендә район Советы, район башлыгы, район Башкарма комитеты житәкчесе дәүләт алдында Россия Федерациясе Конституциясен, федераль конституцион законнарны, федераль законнарны, Татарстан Республикасы Конституциясен, Татарстан Республикасы законнарын һәм әлеге Уставны бозган очракта, шулай ук район жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен тиешенчә гамәлгә ашырмаган очракта тиешле суд карары нигезендә җаваплылыкка тартыла.

63 нче маддә. Район жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы

Район жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башлана.

64 нче маддә. Ышанычны югалту сәбәпле, муниципаль вазифалардан азат итү (вазыйфасыннан азат итү)

1. Муниципаль вазыйфаны биләүче зат, федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда каралган тәртиптә, ышаныч югалту сәбәпле, эштән азат ителергә (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш:

1) кешенең мәнфәгатьләр конфликтны булдырмау һәм (яки) жайга салу буенча чаралар күрмәве;

2) кешенең үз керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре, шулай ук хатынының (иренең) һәм балигъ булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында мәгълүмат бирмәве яки белә торып дәрәс булмаган яки тулы булмаган мәгълүматлар бирмәве;

3) кешенең түләүле нигездә коммерция оешмасының идарә органы эшчәнлегендә катнашуы, федераль закон белән билгеләнгән очрактан тыш;

4) кешенең эшқуарлык эшчәнлеген гамәлгә ашыруы;

5) әгәр Россия Федерациясенә халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, попечительлек яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә эшләүче аларның структур бүлекчәләренә башка органнары составына керүе.

2. Муниципаль вазыйфаны биләүче кеше, аңа буйсынган кешенең мәнфәгатьләр конфликтна китерә яки китерә ала торган шәхси мәнфәгатьләре барлыкка килүе турында белгән кеше, шулай ук муниципаль вазыйфаны биләгән кеше мәнфәгатьләр конфликтны булдырмау һәм (яки) жайга салу буенча чаралар күрмәгән очракта, ышанычын югалту сәбәпле, эштән азат ителергә (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш.

XII бүлек. РАЙОННЫҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАРЫ

65 нче маддә. Районның муниципаль хокукый актлары системасы

1. Районның муниципаль хокукый актлары системасына керә:

1) Район Уставы;

2) жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар;

3) район Советының норматив һәм башка хокукый актлары;

4) әлеге Уставта каралган район башлыгы, Башкарма комитет, жирле үзидарәнең башка органнары һәм вазифаи затларының хокукый актлары.

2. Район Уставы һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль хокукый актлар системасында югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлгә ия һәм районның бөтен территориясендә кулланыла.

Башка муниципаль хокукый актлар әлеге уставка һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актларга каршы килмәскә тиеш.

3. Жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары кабул иткән муниципаль хокукый актлар районның бөтен территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш.

4. Муниципаль хокукый актларны үтәмәгән өчен гражданның, оешма житәкчеләре, дәүләт хакимияте органнары һәм жирле үзидарә органнары вазыйфай затлары федераль законнар һәм административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы нигезендә җаваплы.

5. Районның муниципаль хокукый актлары Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль конституцион законнарға, федераль законнарға һәм Россия Федерациясенен башка норматив хокукый актларына, шулай ук Татарстан Республикасы Конституциясенә, законнарға, Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актларына каршы килмәскә тиеш.

6. Норматив характерда булмаган муниципаль хокукый актның гамәлдә булуы аны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органы яки жирле үзидарәнең вазыйфай заты тарафыннан Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшқуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилнең Россия Федерациясе Эшқуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилләр турында Россия Федерациясе законнары нигезендә бирелгән тиешле күрсәтмәсен алган очракта кичекмәстән туктатыла. Алынган күрсәтмәнең үтәлеше турында жирле үзидарәнең башкарма-идарә органнары яки жирле үзидарәнең вазыйфай затлары Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшқуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилгә өч көн эчендә, ә жирле үзидарәнең вәкиллеке органнары карар кабул иткән көннән соң өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә тиеш.

7. Район статусын билгеләү турында Татарстан Республикасы законы карары буенча район статусын район статусын билгеләү турында Татарстан Республикасы Законы үз көченә кәргәнче гамәлдә түгел дип тану суд карары законлы көченә кәргәнче кабул ителгән күрсәтелгән районның муниципаль хокукый актларын суд тәртибендә гамәлдә түгел дип тану өчен яки әлегә муниципаль хокукый актларны гамәлдән чыгару өчен нигез була алмый.

66 нчы маддә. Гражданның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Жирле әһәмиятгәгә мәсьәләләргә район халкы турыдан-туры жирле референдумда гражданның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән хәл итә.

2. Әгәр район халкының ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен өстәмә рәвештә муниципаль норматив хокукый акт кабул итү таләп ителә икән, әлегә актны кабул итү компетенциясенә кәргән жирле үзидарә органы яки районның жирле үзидарәсе вазыйфай заты референдумда кабул ителгән карар үз көченә кәргән көннән алып 15 көн эчендә тиешле муниципаль норматив хокукый актны эзерләү һәм кабул итү вакытын билгеләргә тиеш. Бу вакыт өч айдан артмаска тиеш.

3. Гражданның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль норматив хокукый актны чыгару срогын бозу район башлыгын чакыртып алу, район Башкарма комитеты житәкчесе вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату яки район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез булып тора.

67 нче маддә. Районның жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актларның төрләре

1. Районның жирле үзидарә органнары һәм вазифай затлары үзләренә йөкләнгән вәкаләтләргә үтәү өчен түбәндәгә муниципаль хокукый актлар чыгаралар:

1) Район Советы-район Советы карарлары;

2) район башлыгы-район башлыгының карарлары һәм боерыклары;

3) район Башкарма комитеты житәкчесе - район Башкарма комитеты карарлары һәм боерыклары.

2. Районның жирле үзидарәсе башка вазифай затлары әлегә Уставта, аларның статусын билгеләүче башка муниципаль хокукый актларда билгеләнгән вәкаләтләргә чикләрендә боерыклар һәм боерыклар чыгаралар.

68 нче маддә. Муниципаль хокукый актлар эзерләү

Муниципаль хокукый актлар проектларын район башлыгы, район Советы депутатлары, район Башкарма комитеты житәкчесе, территориаль ижтимагый үзидарә органнары, гражданның инициатив төркемнәре, шулай ук районның контроль-хисап Палатасы, районның финанс-бюджет Палатасы, районның Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы аларны алып бару мәсьәләләргә буенча кәртә ала.

Аксубай муниципаль районы прокуроры үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру барышында гамәлдәге муниципаль норматив хокукый актларны камилләштерү кирәклеген билгеләгәндә муниципаль норматив хокукый актларны үзгәртү, гамәлдән чыгару яки кабул итү турында проектлар һәм тәкъдимнәр кертергә хокуклы.

2. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушылган документларның исемлеге һәм формасы район Советы Регламенты, район башлыгы, район Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан билгеләнә.

69 нчы маддә. Район Советының хокукый актлары

1. Аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча район Советы район территориясендә үтәлергә тиешле кагыйдәләрне билгеләүче карарлар, район башлыгын отставкага жибәрү турында карар, район Советы Регламенты, район Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча башка карарлар, шулай ук федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав белән аның компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.

2. Район Советы карарлары район Советы депутатларының билгеләнгән санының күпчелек тавышы белән кабул ителә, законнарда, әлеге уставта билгеләнгән очраклардан тыш.

3. Жирле салымнарны һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм бетерү, район бюджеты акчаларыннан чыгымнарны гамәлгә ашыруны күздә тоткан Совет карарлары район Советы каравына район Башкарма комитеты житәкчесе инициативасы буенча яки аның нәтижәсе булганда гына кертелергә мөмкин. Әлеге нәтижә район Советына карар проекты район башкарма комитетына тапшырылганнан соң утыз көн эчендә тапшырыла.

4. Район Советы карарларына район башлыгы аларны кабул иткән көннән алып өч көн эчендә кул куя һәм әлеге уставта билгеләнгән тәртиптә игълан итә.

70 нче маддә. Район башлыгының хокукый актлары

Район башлыгы законнарда, әлеге Уставта, район Советы карарларында билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә район Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча, шулай ук әлеге Уставта, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда, башка федераль законнарда аның компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара.

71 нче маддә. Район Башкарма комитеты житәкчесенең хокукый актлары

Башкарма комитет житәкчесе район Башкарма комитетының законнар, әлеге Устав һәм район Советы карарлары белән билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә жирле эһәмияттәге мәсьәләләр һәм районның жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча карарлар, шулай ук район Башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча күрсәтмәләр чыгара.

72 нче маддә. Муниципаль хокукый актларны бастырып чыгару (игълан итү) һәм аларның үз көченә керү тәртибе

1. Район Советы карарлары, әгәр карар үзе башканы билгеләмәсә, район башлыгы тарафыннан имзаланган көннән үз көченә керә.

Район Советының салымнар һәм жыемнар турындагы хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексына ярашлы рәвештә үз көченә керә.

Район Советының район уставын кабул итү яки әлеге уставка үзгәрешләр кертү турындагы карарлары Федераль закон, әлеге устав белән билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Район башлыгының, район Башкарма комитеты житәкчесенең, жирле үзидарәнең башка вазифаларының хокукый актлары, әгәр актлар белән башкасы билгеләнмәгән булса, имзаланган көннән үз көченә керә.

3. Муниципаль берәмлек оештыручы булып торган оешмаларның хокукый статусын билгеләүче кеше һәм гражданның хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар, шулай ук жирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр массакуләм мәгълүмат чараларында, «Татарстан Республикасы Хокукый мәгълүматның рәсми порталы» интернет-ресурсында рәсми рәвештә басылып

чыккач (халыкка чыгарылгач) үз көченә керә pravo.tatarstan.ru (алга таба текст буенча - басма), яки Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының рәсми сайтында урнаштыру юлы белән халыкка житкерү <http://aksubayevo.tatarstan.ru>, районның авыл жирлекләрендә, районның китапханә системасы учреждениеләрендә урнаштырылган мәгълүмат стендларында урнаштыру юлы белән (алга таба текст буенча халыкка житкерү).

4. Һәр муниципаль хокукый актта аның реквизитлары булырга тиеш: аның исеме, имзалану датасы (район Советы кабул иткән хокукый актлар өчен, шулай ук район Советы кабул иткән дата), теркәлү номеры, хокукый актка кул куйган вазифаи затның исеме.

5. Район Советының район бюджеты, Хисап, аның үтәлеше, жирле салымнар һәм жыемнар билгеләү турындагы карарлары, район Советы, район башлыгы, район Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан кабул ителгән башка норматив хокукый актлар, муниципаль хокукый актлардан яисә федераль закон белән чиклэнгән мәгълүматлар булган аерым нигезлэмәләрдән тыш, имзаланган көннән алып жиде көн эчендә рәсми рәвештә бастырылырга (ачыкланырга) тиеш.

6. Шулай ук жирле референдумны билгеләү, чикләргә үзгәртү, районны үзгәртеп кору, район башлыгын һәм аның урынбасарларын сайлау, район Башкарма комитеты житәкчесен һәм аның урынбасарларын билгеләү мәсьәләсе буенча нормага туры килмәгән хокукый актлар һәм законнарға ярашлы рәвештә башка актлар мәжбүри рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

7. Закон яки әлеге Устав нигезендә рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка житкерү) мәжбүри булмаган нормага каршы муниципаль хокукый актлар аларны чыгарган органнар яки район жирле үзидарәсе вазифаи затлары карары буенча бастырылырга (халыкка житкерелергә) мөмкин.

8. Бастыру (халыкка чыгару) вакытында муниципаль хокукый актның реквизитлары күрсәтелә.

9. Муниципаль хокукый актларны рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка житкерү) : район жирле үзидарә органнары тарафыннан оештырылган басма МАССАКҮЛӨМ мәгълүмат чараларында яки район территориясендә таратыла торган башка басма МАССАКҮЛӨМ мәгълүмат чараларында хокукый акт текстын бастырып чыгару. Хокукый актның тексты башка басма МАССАКҮЛӨМ мәгълүмат чараларында басылып чыкканда, әлеге басманың рәсми булуы турында билге булырга тиеш;

-хокукый акт текстын яки хокукый акт проекты районның рәсми сайтында Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре порталында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә, «Татарстан Республикасы Хокукый мәгълүматның рәсми порталында» урнаштыру. Муниципаль хокукый акты бастырып чыгарганда (халыкка житкергәндә) басма МАССАКҮЛӨМ мәгълүмат чарасының чыгу датасы күрсәтелергә тиеш.

10. Муниципаль норматив хокукый актлар, шул исәптән жирле референдумда (гражданныр жыенында) кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар, Татарстан Республикасы Муниципаль норматив хокукый актлар регистрына кертелергә тиеш, аны оештыру һәм алып бару Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгы тарафыннан Татарстан Республикасы Законы белән билгелэнгән тәртиптә башкарыла.

ХІІІ бүлек. РАЙОННЫҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

73 нче маддә. Районның икътисади нигезе Районның икътисади нигезен районның муниципаль милкендәге мөлкәте, район бюджеты акчалары, шулай ук районның мөлкәт хокуклары тәшкил итә.

74 нче маддә. Районның муниципаль милке

1. Район милкендә булырга мөмкин:

1) әлеге Уставның 6 статьясында билгелэнгән районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү өчен билгелэнгән милек;

2) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очрақларда жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук «жирле үзидарә оешмасының гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясындагы 4 өлешендә каралган тәртиптә жирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт Россия Федерациясендә үзидарәләр";

3) район Советының норматив хокукый актларына ярашлы рәвештә жирле үзидарә органнары һәм районның вазифаи затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген тәмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

4) районның жирле үзидарә органнарына федераль законнар белән бирелгән һәм жирле әһәмияттәгә мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү хокукы (әлегә Уставның 7 статьясы) хәл итү өчен кирәкле милек;

5) әлегә Уставның 8 статьясы нигезендә жирле әһәмияттәгә мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 17 статьясындагы 1 һәм 1.1 өлешләре нигезендә жирле әһәмияттәгә мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт.

2. Районда әлегә статьяның 1 өлеше таләпләренә туры килмәгән милеккә милек хокукы барлыкка килгән очрақта, күрсәтелгән милек үзгәртеп профильләштерелергә (милекнең максатчан билгеләнеше үзгәргә) яки читләштерелергә тиеш. Мондый милекне читләштерү тәртибе һәм вакыты Федераль закон белән билгеләнә.

75 нче маддә. Районның муниципаль милеккә белән идарә итү, файдалану һәм аның белән идарә итү

1. Районның жирле үзидарә органнары әлегә Уставта билгеләнгән вәкаләтләр аермасын исәпкә алып, Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға һәм алар нигезендә кабул ителә торган район жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актларына ярашлы рәвештә муниципаль милеккә мөстәкыйль ия булалар, файдаланалар һәм алар белән идарә итәләр.

2. Районның жирле үзидарә органнары муниципаль милекне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләреннән жирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшырырга, федераль законнарға ярашлы рәвештә читләштерелергә, башка килешүләр төзәргә хокуклы.

3. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары федераль законнарға ярашлы рәвештә жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары белән билгеләнә. Муниципаль милектән файдаланудан кәргән акча жирле бюджетларга керә.

76 нчы маддә. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык жәмгыятьләре

1. Район әлегә уставта билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр булдырырга, үзгәртеп корырга һәм бетерергә, жирле әһәмияттәгә мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләренә гамәлгә ашыру өчен кирәкле хужалык жәмгыятьләрен, шул исәптән муниципаль-ара жәмгыятьләренә булдыруда катнашырга хокуклы. Оештыручының муниципаль предприятиеләргә һәм учреждениеләргә карата функцияләрен һәм вәкаләтләрен жирле үзидарәнен вәкаләтле органнары башкара.

2. Оештыручының функцияләрен һәм вәкаләтләрен гамәлгә ашыручы жирле үзидарә органнары муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләреннән максатларын, эшчәнлек шартларын һәм тәртибен билгелиләр, аларның уставларын раслыйлар, әлегә предприятиеләр һәм учреждениеләр житәкчеләрен вазыйфага билгелиләр һәм вазыйфаларыннан азат итәләр, әлегә Уставта каралган тәртиптә аларның эшчәнлеге турында хисаплар тыңлыйлар

3. Жирле үзидарә органнары муниципаль берәмлек исемнән муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча субсидияләре жавап бирәләр һәм аларны федераль закон нигезендә билгеләнгән тәртиптә үтәүне тәмин итәләр.

77 нче маддә. Районның жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләре

Районның жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, әгәр законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, килешү нигезендә төзелә.

XIV бүлек. РАЙОННЫҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

78 нче маддә. Район Бюджеты

1. Район бюджетын формалаштыру, раслау, үтәү һәм аның үтәлешен контрольдә тоту районның жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль рәвештә башкарыла. Район бюджетын формалаштыру, раслау һәм үтәү тәртибе Россия Федерациясе Бюджет кодексы, федераль законнар һәм аларга ярашлы рәвештә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә.

2. Район бюджеты проекты, район Советының район бюджетын раслау турындагы карары, аның үтәлеше турында еллык хисап, район бюджеты үтәлеше барышы һәм жирле үзидарә органнары муниципаль хезмәткәрләре, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләре саны турында квартал саен белешмәләр, аларны акчалата тотуга чыгымнарны күрсәтеп, рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

3. Район бюджеты проектын төзү районның финанс-бюджет палатасы тарафыннан Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә кабул ителә торган федераль законнар нигезендә башкарыла.

4. Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларының керемнәрен (чыгымнарын) үзгәртүгә китерә торган чираттагы финанс елына һәм план чорына жирле бюджет турында карар проектын район Советына керткән көннән соң кабул ителгән салымнар һәм җыемнар турында район Советының норматив хокукый актларына үзгәрешләр кертүне күздә тоткан район Советының күрсәтелгән норматив хокукый актларының чираттагы елның 1 гыйнварыннан да иртәрәк түгел үз көченә керүе турындагы нигезләмәләрен үз эченә алырга тиеш финанс елы.

5. Район бюджеты проекты Аксубай район Советының муниципаль хокукый актына ярашлы рәвештә өч елга төзелә һәм раслана: Чираттагы финанс елына һәм план чорына.

6. Район бюджеты проекты Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның таләпләрен үтәп кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге устав нигезендә район Башкарма комитеты тарафыннан билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда төзелә.

7. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты проектын төзү: Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәте таләпләрен) билгеләүче Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль Жыенына юлнамасы нигезләмәләре;

бюджет сәясәтенең төп юнәлешләре һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;

Россия Федерациясенең таможня-тариф сәясәтенең төп юнәлешләре; социаль-икътисади үсеш фаразлары; бюджет прогнозы (бюджет прогнозы проекты, бюджет прогнозы үзгәрешләре проекты) озак вакытлы чорга;

муниципаль программаларда (муниципаль программалар проектларында, күрсәтелгән программаларга үзгәрешләр проектларында).

8. Бюджет турындагы карарда бюджетның төп характеристикалары булырга тиеш, аларга бюджет керемнәренең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты (профициты), шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексында, Татарстан Республикасы законнарында, Аксубай район Советының муниципаль хокукый актларында билгеләнгән башка күрсәткечләр керә.

Район Советының район бюджеты турындагы карарында, әгәр алар Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы бюджеты турында Татарстан Республикасы Законы, Татарстан Республикасы законнары һәм Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезләмәләре нигезендә кабул ителгән муниципаль хокукый актлар белән билгеләнмәгән очракта, шәһәр, авыл жирлекләре бюджетлары арасында керемнәренә бүлү нормативлары булырга тиеш.

9. Район бюджеты турында карар белән составы Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә, аның нигезендә Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары, район Советының муниципаль хокукый актлары нигезендә кабул ителгән күрсәткечләр раслана.

10. Район бюджеты турында карар белән: район бюджеты керемнәренә Баш администраторлары Исемлеге; район бюджеты дефицитын финанслау чыганакларының Баш администраторлары Исемлеге;

чыгым төрләренә бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары, төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре) яки бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары (муниципаль программалар һәм эшчәнлекнең программа булмаган юнәлешләре), чыгым төрләренә төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре) һәм (яки) максатчан статьялары (муниципаль программалар һәм эшчәнлекнең программалы булмаган юнәлешләре), төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре) буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү) Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарын классификацияләү чыгымнары төрләре, шулай ук элекке кодекс, Татарстан Республикасы законы, Аксубай район Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән очрактарда бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча;

Чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарының ведомство структурасы; жәмәгать норматив йөкләмәләрен үтәүгә юнәлтелгән бюджет ассигнованиеләренә гомуми күләме;

башка бюджетлардан алынган һәм (яки) Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларына чираттагы финанс елында һәм план чорында бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;

план чорының беренче елына район бюджетының шартлы рәвештә расланган (расланган) чыгымнарының гомуми күләменә 2,5 процентыннан ким булмаган күләмдә (максатчан билгеләнешкә ия булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларынан бюджетара трансфертлар хисабына каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмаганда), план чорының икенче елына гомуми күләмнең 5 процентыннан ким булмаган күләмдә гомуми күләмнең гомуми күләменә район бюджеты чыгымнары (максатчан билгеләнешкә ия булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларынан бюджетара трансфертлар хисабына каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча);

Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты дефицитын финанслау чыганаклары; муниципаль эчке бурычның югары чиге Чираттагы финанс елыннан һәм һәр план чорынан соң киләсе елның 1 гыйнварына булган хәл буенча, шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның югары чиге күрсәтелгән; Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аңа ярашлы рәвештә Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Аксубай район Советының муниципаль хокукый актлары белән билгеләнгән район бюджетының башка күрсәткечләре.

11. Район бюджеты турында карар проекты белән бер үк вакытта район Советына Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә документлар һәм материаллар тапшырыла.

12. Район бюджеты турында карар проектына карау һәм аны раслау тәртибе, район Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән, Чираттагы финанс елының 1 гыйнварынан бюджет турында карарның үз көченә керүен, шулай ук күрсәтелгән карар белән күрсәткечләренә һәм характеристикаларны Россия Федерациясе Бюджет кодексының 184.1 статьясы нигезендә раслауны күздә тотарга тиеш.

13. Район бюджеты турында Карар 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм, әгәр Россия Федерациясе Бюджет кодексында яки район бюджеты турында карарда башкасы каралмаган булса, финанс елының 31 декабренә кадәр гамәлдә була. Район бюджеты турында карар билгеләнгән тәртиптә имзаланганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча рәсми рәвештә басылып чыгарылырга тиеш.

14. Районның жирле үзидарә органнары район бюджетының баланслы булуын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен җайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру, дефицит күләме, Муниципаль бурыч күләме һәм структурасы, районның бюджет йөкләмәләрен

үтәү буенча билгеләнгән федераль законнарның һәм Татарстан Республикасы законнарының үтәлешен тәмин итә.

15. Район бюджеты керемнәре Россия Федерациясе бюджет законнарына, салымнар һәм җыемнар турында законнарга һәм башка мәҗбүри түләүләр турында законнарга ярашлы рәвештә формалаштырыла.

16. Район бюджеты чыгымнары Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган формаларда башкарыла. Федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрән финанслауга район бюджеты чыгымнарын гамәлгә ашыру, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очраклардан тыш, рөхсәт ителми.

17. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә башкарыла.

79 нчы маддә. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр һәм хезмәтләр сатып алу

1. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр һәм хезмәтләр Сатып Алу Россия Федерациясенә дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу өлкәсендәге законнарына ярашлы рәвештә башкарыла.

2. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр һәм хезмәтләр сатып алу җирле бюджет акчалары хисабына башкарыла.

80 нче маддә. Район гражданның үзара салым салу чаралары

1. Гражданның үз-үзләренә салым салу чаралары дип гражданның җирле әһәмияттәге конкрет мәсьәләләргә хәл итү өчен бер тапкыр түләүләре аңлатыла. Гражданның үзара салым тәртибдә түләүләр күләме районның барлык халкы өчен дә тигез итеп билгеләнә, аерым категория гражданның тыш, аларның саны район халкының гомуми санының 30 процентыннан артмаса тиеш һәм алар өчен түләүләр күләме киметелгә мөмкин.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән гражданның бер тапкыр түләүләрен кертү һәм куллану мәсьәләләре җирле референдумда хәл ителә.

81 нче маддә. Районның муниципаль бурычлары

1. Муниципаль заемнар дип Россия Федерациясе валютасында эчке базарда урнаштырыла торган район исемнән кыйммәтле кәгазьләр чыгару юлы белән башкарыла торган муниципаль заемнар һәм Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезләмәләренә ярашлы рәвештә Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан һәм муниципаль бурыч йөкләмәләре барлыкка килә торган кредит оешмаларыннан җирле бюджетка җәлеп ителә торган кредитлар аңлатыла.

2. Район исемнән муниципаль бурычларны гамәлгә ашыру хокукы Россия Федерациясе Бюджет кодексына һәм әлеге Уставка ярашлы рәвештә район башкарма комитетына карый.

82 нче маддә. Районның җирле бюджеты үтәлеше

1. Районның җирле бюджеты Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә башкарыла.

2. Район бюджеты касса бердәмлеге һәм чыгымнарның ведомствога буйсынуы нигезендә башкарыла.

3. Район бюджеты үтәлешенә касса хезмәте күрсәтү, район бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

4. Район бюджетының үтәлеше районның җыелма бюджет рәсеме һәм районның касса планы нигезендә оештырыла. 83 нче маддә. Бюджет хисабы.

Район бюджеты үтәлеше турында еллык хисап

1. Районның бюджет хисабы еллык булып тора. Бюджет үтәлеше турында хисап квартал саен чыга.

2. Районның бюджет хисабы районның финанс-бюджет палатасы тарафыннан бюджет акчаларының тиешле баш администраторларының җыелма бюджет хисабы нигезендә төзелә һәм районның Башкарма комитетына тапшырыла.

3. Район бюджеты үтөлеше турында еллык хисап район Советы карары белән расланьрга тиеш.

4. Районның финанс-бюджет Палатасы районның консолидациялэнгэн бюджеты үтөлеше турында бюджет хисабын Россия Федерациясе субъектының финанс органына тапшыра.

5. Район бюджеты үтөлеше турында еллык хисап район Советына тапшырылганчы тышкы тикшерүгә дучар ителә, ул бюджет акчаларының баш идарәчеләрнен (идарәчеләрнен) бюджет хисабын тышкы тикшерүне һәм район бюджеты үтөлеше турында еллык хисап буенча нәтижә эзерләүне үз эченә ала.

Район бюджеты үтөлеше турындагы еллык хисапны тышкы тикшерү районның Контроль-хисап палатасы тарафыннан элге Уставта һәм район Советының муниципаль норматив хокукый актында билгелэнгэн тәртиптә, Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәп башкарыла. Район составына керүче жирлекнең вәкиллеке органы мөрәжәгәте буенча, жирлек бюджеты үтөлеше турында еллык хисапны тышкы тикшерү районның Контроль-хисап палатасы тарафыннан башкарыла ала.

6. Район башкарма комитеты агымдагы финанс елының 1 апрелненн дә соңга калмыйча район бюджеты үтөлеше турында хисап тапшыра. Район бюджеты үтөлеше турында еллык хисап буенча нәтижә эзерләү бюджет акчаларын баш идарәчеләрнен еллык бюджет хисабын тышкы тикшерү мәгълүматлары нигезендә 1 айдан артмаган срокта үткәрелә.

7. Ел саен агымдагы финанс елының 1 маеннан да соңга калмыйча район Башкарма комитеты район Советына хисап финанс елында район бюджеты үтөлеше турында район Советы карары проекты, район бюджеты үтөлеше турында башка бюджет хисабы, район бюджеты үтөлеше турында бюджет хисабы һәм Россия Федерациясе бюджет законнарында каралган башка документлар белән бергә район бюджеты үтөлеше турында еллык хисап тапшыра.

8. Район бюджеты үтөлеше турында еллык хисапны карау нәтижәләре буенча район Советы район бюджеты үтөлеше турында еллык хисапны раслау яки кире кагу турында Карар кабул итә.

9. Район Советы район бюджеты үтөлеше турында еллык хисапны кире каккан очракта, ул мәгълүматны дөрес чагылдырмау яки тулы булмаган фактларны бетерү һәм бер айдан да артмаган вакытка кабат тапшыру өчен кайтарыла.

10. Район бюджеты үтөлеше турында карар белән район бюджеты үтөлеше турында хисап раслана

район бюджеты керемнәре бюджет керемнәрен классификацияләү кодлары буенча;

район бюджеты керемнәре керем төрләре, керем төрләре кодлары, бюджет керемнәренә караган дәүләт идарәсе секторы операцияләрен классификацияләү буенча;

район бюджеты чыгымнарының ведомство структурасы буенча район бюджеты чыгымнары; район бюджеты чыгымнарын бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча;

бюджет дефицитын финанслау чыганаclarын классификацияләү кодлары буенча район бюджеты дефицитын финанслау чыганаclarы;

район бюджеты дефицитын финанслау чыганаclarы төркемнәр, төркемчәләр, статьялар, бюджет дефицитын финанслау чыганаclarы төрләре кодлары буенча; Район бюджеты үтөлеше турындагы карар белән шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексы белән билгелэнгэн һәм аңа ярашлы рәвештә Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законы, район Советының муниципаль хокукый акты белән район бюджеты үтөлеше турында Карар кабул ителгэн башка күрсәткечләр дә раслана.

84 нче маддә. Муниципаль финанс контроле

1. Муниципаль финанс контроле Россия Федерациясе бюджет законнарын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен көйләүче башка норматив хокукый актларны үтәүне тәмин итү максатларында гамәлгә ашырыла. Муниципаль финанс контроле тышкы һәм эчке, алдан һәм аннан соңгысына бүленә.\

2. Бюджет хокукы өлкәсендә тышкы муниципаль финанс контроле мөнәсәбәтләре Контроль-хисап палатасының контроль эшчәнлегә булып тора.

3. Бюджет хокук мөнәсәбәтләре өлкәсендә Эчке муниципаль финанс контроле Финанс-бюджет палатасы органнары (вазыйфаи затлары) булган муниципаль финанс контроле органнарының контроль эшчәнлегә булып тора.

4. Алдан контроль жирле бюджетны үтәү процессында бюджет бозуларын кисәтү һәм туктату максатыннан башкарыла.

5. Алдагы контроль район бюджеты үтәлеше нәтижеләре буенча аларның законлы үтәлешен, исәп-хисапның дөреслеген һәм хисапчылыгын билгеләү максатыннан башкарыла.

XV бүлек. РАЙОН УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ. ӘЛЕГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР КЕРТҮ
85 нче маддә. Район Уставы проекты эзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Район Уставы проекты, район Советының әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары проекты район Советына, район башлыгы, район Советы депутатлары, район Башкарма комитеты житәкчесе, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданның инициатив төркемнәре тарафыннан кертелергә мөмкин.

2. Район Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар проекты эзерләү өчен район Советы карары белән махсус комиссия төзелергә мөмкин. Әлеге комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.

3. Район Уставы проекты, район Советының әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карары проекты аларны район Советы караган көнгә кадәр 30 көннән дә соңга калмыйча массакүләм мәгълүмат чараларында, «Татарстан Республикасы Хокукый мәгълүматның рәсми порталы» интернет-ресурсында бастырылырга тиеш pravo.tatarstan.ru, яки Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районының рәсми сайтында урнаштыру юлы белән халыкка игълан итү <http://aksubayevo.tatarstan.ru>, районның авыл жирлекләрендә, китапханә системасы учреждениеләрендә билгеләнгән мәгълүмати стендларда урнаштыру юлы белән, шул ук вакытта күрсәтелгән Устав проекты буенча тәкъдимнәргә исәпкә алу тәртибен, район Советы тарафыннан билгеләнгән тәкъдимнәргә, район Советының күрсәтелгән карары проекты, шулай ук гражданның аны тикшерүдә катнашу тәртибен бастырып чыгару яки халыкка житкерү юлы белән

Район Уставына үзгәрешләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәргә исәпкә алу тәртибен, шулай ук күрсәтелгән үзгәрешләр район Уставын Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарда туры китерү максатларында кертелгән очракта гражданның аны тикшерүдә катнашу тәртибен рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка житкерү) таләп ителми.

4. Район Уставы проекты, район Советының әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары буенча район Советы утырышында әлеге Уставка үзгәрешләр Уставка беркетелгән жирле эһәмияттәгә мәсьәләләргә һәм аларны хәл итү буенча вәкаләтләргә Россия Федерациясе Конституциясенә һәм федераль законнарда туры китерү максатыннан гына кертелгән очраклардан тыш, әлеге Уставка ярашлы рәвештә ачык тыңлаулар үткәерелә.

2. Район Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар проекты кабул ителгәннән соң, әлеге проект беренче укылышта район башлыгы тарафыннан төзәтмәләр кертү өчен хокук булдыру инициативасы хокукы субъектларына жибәерелә.

3. Район Уставы, район Советының Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары район Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән ике өлешә күпчелек тавыш белән кабул ителә.

87 нче маддә. Район Уставының үз көченә керү тәртибе, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү

1. Район Уставы, район Советының әлеге уставка үзгәрешләр кертү турындагы карары алар кабул ителгәннән соң район башлыгы тарафыннан законнарда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве өчен Муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә башкарма хакимиятнең федераль органына жибәерелә.

2. Район Уставы, район советының әлеге уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карары дәүләт теркәвеннән соң рәсми рәвештә басылып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш һәм алар рәсми рәвештә басылып чыккан яки игълан

ителгән көннән үз көченә керә. Район башлыгы теркәлгән район Уставын, муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә башкарма хакимиятнең вәкаләтле федераль органы территориаль органынан кертгән көннән алып жиде көн эчендә район Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акты бастырып чыгарырга (халыкка житкерергә) тиеш.

3. Муниципаль берәмлек Уставына кертелгән һәм жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртүче үзгәрешләр һәм өстәмәләр, жирле үзидарә органнары арасында вәкаләтләрне аеру (муниципаль берәмлек уставын федераль законнарға туры китерү очракларыннан тыш, шулай ук вәкаләтләрне, вәкаләтләр срогын, жирле үзидарәнен сайлап куелган вазыйфаи затларын сайлау тәртибен үзгәртүдән тыш) вәкилле органнарының вәкаләтләр срогы тәмамланганнан соң үз көченә керә муниципаль берәмлек органы - муниципаль берәмлек уставына күрсәтелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт кабул иткән район Советы, ә муниципаль районның вәкилле органы – район Советы формалаштырылган очракта, күрсәтелгәннәрне кертү турында муниципаль хокукый актка кул куйган муниципаль берәмлек башлыгының вәкаләтләр срогы тәмамланганнан соң, 28.07.2004 ел, №45-ТРЗ, ТР законының 22 статьясындагы 3 өлеше яки 31 өлешенә 1 пункты нигезендә М уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр

ТР Аксубай

муниципаль район Советының
2017 елның 22 ноябрәндәге 119 номерлы карарына
2 нче кушымта

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ УСТАВЫ ПРОЕКТЫНА ГРАЖДАННАРЫҢ ТӘКЪДИМНӨРЕН ЯҢА РЕДАКЦИЯДӘ ИСӘПКӘ АЛУ ТӘРТИБЕ ҺӘМ ГРАЖДАННАРЫҢ АНЫ ТИКШЕРҮДӘ КАТНАШУЫ

1. Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Уставы проектына тәкъдимнәр Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Советына түбәндәге адрес буенча кертелә: 423060, ТР, Аксубай муниципаль районы, пгт. Аксубай, Ленин урамы, 8 нче йорт, каб. Но 3 язма формада. Тәкъдимнәр эш көннәрәндә Аксубай муниципаль районының рәсми сайтында игълан ителгәннән соң 8.00 сәгатьтән 16.00 сәгатькә кадәр кабул ителә: <http://aksubayevo.tatar.ru> .

2. Ачык тыңлауларда катнашу өчен 3 гариза 423060, ТР, Аксубай муниципаль районы, пгт. Аксубай, Ленин урамы, 8 нче йорт, каб. Но 3 шәхсән яки почта аша (конвертта уставны тикшерү билгесе белән)

ТР Аксубай
муниципаль район Советының
2017 елның 22 ноябрәндәге 119 номерлы карарына
3 нче кушымта

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АКСУБАЙ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ УСТАВЫ ПРОЕКТЫ БУЕНЧА АЧЫК ТЫҢЛАУЛАР ҮТКӨРҮ ТӘРТИБЕ

1. «Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Уставы проекты турында» Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Советы карарының (алга таба - ачык тыңлаулар) ачык тыңлаулары Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Уставының 16 статьясына ярашлы рәвештә үткәрелә.

2. Татарстан Республикасы Аксубай муниципаль районы Советына язма гаризалар биргән район халкы үз тәкъдимнәрен дәлилләү өчен чыгыш ясау хокукы белән жәмәгать тыңлауларында катнаша.

3. Халык тыңлауларында чыгыш ясау хокукы булмаган барлык кызыксынучы кешеләр катнаша ала.

4. Катнашучыларны теркәү жәмәгать тыңлаулары башланганчы 30 минут алдан башлана.

5. Халык тыңлауларында район башлығы рәислек итә. Жәмәгать тыңлаулары рәислек итүченең кереш сүзе белән ачыла, ул катнашучыларга фикер алышу мәсьәләсенәң асылы, тыңлаулар үткәрү тәртибе турында хәбәр итә.
6. Протоколны рәсмиләштерү, килгән тәкъдимнәрне, тәкъдимнәрне исәпкә алу өчен рәислек итүче тәкъдире буенча житәкче һәм секретариатның ике әгъзасы составында ачык тыңлаулар секретариаты сайлана.
7. Төп доклад белән Аксубай муниципаль районы Советы депутаты чыгыш ясы.
8. Жәмәгать тыңлауларында катнашучылар чыгыш ясау хокукы белән гариза бирү вакытына бәйле рәвештә үз тәкъдимнәрен чиратлап дәлилләү өчен чакырыла.
9. Халык тыңлауларында катнашучыларның чыгышлары 5 минуттан артык дәвам итәргә тиеш түгел.
10. Жәмәгать тыңлауларында катнашучылар чыгыш тәмамланганнан соң чыгыш ясаучыларга сораулар бирергә хокуклы.
11. Жәмәгать тыңлауларында катнашучылар жәмәгать тыңлаулары барышына тыкшынырга, аларны өзәргә һәм аларны үткәргә комачауларга хокуклы түгел.
12. Жәмәгать тыңлауларын үткәргәндә тәртипне саклау мәжбүри шарт булып тора.
13. Катнашучылар Жәмәгать тыңлауларын үткәрү тәртибен бозган очракта, рәислек итүче аларны утырыш залынан чыгаруны таләп итәргә хокуклы.
14. Чыгышлар тәмамлангач, рәислек итүче жәмәгать тыңлаулары секретариаты житәкчесенә жәмәгать тыңлаулары барышында әйтелгән тәкъдимнәрне, киңәшләрне төгәлләү өчен сүз бирә ала.
15. Жәмәгать тыңлауларында катнашучыларның барлык искәзмәләре һәм тәкъдимнәре секретариатка язма рәвештә бирелә һәм жәмәгать тыңлаулары протоколына кушыла. Ачык тыңлаулар протоколына рәислек итүче кул куя һәм Аксубай муниципаль районы Советы материалларында билгеләнгән тәртиптә саклана.
16. Жәмәгать тыңлаулары нәтижеләре буенча нәтижә эшче төркем тарафыннан әзерләнә.
17. Жәмәгать тыңлауларын үткәрүне оештыру һәм матди-техник тәэмин итү Аксубай муниципаль районы Советы тарафыннан башкарыла.